

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРИ ТА ОСВІТИ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ
«БУКОВИНА»
(1895 – 1897 рр.)

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 601

групи спеціальності 014 «Середня освіта

(українська мова та література)»

Михалюк Галина Юріївна

Керівник: к. ф. н. доц. Попович О.О.

Рецензент: _____

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № ___ від 20 листопада 2022 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Мальцев В.С.

Чернівці 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ПРОВІДНА РОЛЬ ПОЕЗІЇ НА СТРОІНКАХ ГАЗЕТИ	
«БУКОВИНА» 1895 - 1897РОКИ.....	7
1.1 ГРОМАДЯНСЬКА ЛІРИКА	
ОСИПА МАКОВЕЯ.....	10
1.2 ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ У ВІРШАХ СЕРГІЯ	
БЕРДЯЄВА.....	17
1.3. МОТИВИ ПОЕЗІЇ	
ТЕОДОРА ГАЛІПА.....	21
1.4. ПЕСИМІЗМ ПОЕЗІЇ	
ВАСИЛЯ ЩУРАТА.....	23
1.5 ФОЛЬКЛОРИЗМ ПОЕЗІЇ	
СИЛЬВЕСТРА ЯРИЧЕВСЬКОГО.....	24
<i>Висновки до розділу I.....</i>	<i>26</i>
РОЗДІЛ II. ПРОЗА.....	27
<i>Висновки до розділуII.....</i>	<i>46</i>
РОЗДІЛ III ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС.....	47
3.1 ВИЗНАЧНІ ПЕДАГОГИ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПISУ.....	55
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Газета «Буковина» є першою україномовною газетою на Буковині. Ініціаторами створення газети була група молодих людей, які об'єдналися у товариство «Руська бесіда» (1896). Видавалася у Чернівцях упродовж 1885-1918 років. У 1915 році редакція знаходилася у Відні, на вулиці Шварцшпанієргассе 15, а з 1918 року знову у Чернівцях, на вулиці Петровича, 2. Першим редактором був видатний письменник, громадський і освітній діяч Юрій Федькович (1885-1888). Згодом – Павло Кирчів (1888), Сильвестер Дашкевич (1888-1894), Осип Маковей (1895-1897), Лев Турбацький (1897-1898), Лев Когут (1898) та інші. Спочатку часопис виходив два рази на місяць, у 1892 році почав з'являтися щотижня. У 1895 році газета виходила чотири рази на тиждень із літературним додатком «Неділя». У 1896-1897 роках виходив щоденно, а з 1898 по 1910 та у 1916 році з'являвся у збільшеному форматі три рази на тиждень. Газета виходила під заступництвом «Союзу українських послів на Буковині».

«Буковина» мала великий вплив на формування світосприйняття буковинського народу, зібравши навколо себе кращих митців Буковини: Юрія Федьковича, братів Воробкевичів, Омеляна Поповича, Євгенію Ярошинську, пізніше – Осипа Маковея, Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника, Антона Кобилянського, Степана Смаль-Стоцького, Василя Щурата та інші. Їхні твори друкувалися вперше саме на сторінках газети «Буковина». З першого номера газета проголосила свою ціль: «Чужого ми не бажаємо, тільки своє боронити хочемо!». У 1918 році газета припинила існування. За період існування часопис зробив великий внесок у становлення національної свідомості українців, у поширенні ідеї соборності, сприяв розвитку культурного літературно-мистецького життя, звертав увагу людей до важливих соціально-політичних проблем, зокрема і до стану освіти на Буковині.

На жаль, досі не створено комплексного літературознавчого дослідження про газету «Буковина». Загальнокультурна і суспільна функції

газети певною мірою розглянуті в розвідці-нарисі Г. Піддубного «Преса на Буковині: Матеріали до історії української преси» [44, с. 25-30], частково до цієї проблеми звертався О. Дей у монографії «Українська революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення» [20, с. 135-138]. О. Дей, І. Моторнюк та М. Нечиталюк «Історія української дожовтневої журналістики» [19], а також В. Дмитрук у «Нарисі історії української журналістики» [21]. Дані дослідження мають значну історичну цінність, але через серйозний ідеологічний вплив вчені не змогли повною мірою висвітлити, багато моментів були змушені залишати поза увагою.

Більш поглиблено буковинську періодику представлено у закордонних виданнях української діаспори, зокрема в книзі за редакцією А. Жуковського, Д. Квітковського та Т. Бриндзана «Буковина. Її минуле і сучасне» [25, с. 83-115], а саме в IV розділі «Українська преса і періодичні видання на Буковині». В іншій праці – «Історія української преси» А. Животка [23, с. 241-246] подано інформацію про низку окремих періодичних видань.

Мета дослідження: Виявити, систематизувати та проаналізувати питання, що пов'язані з розвитком українського письменства та освіти на Буковині з 1895 - 1897 рр. Зібрані матеріали аналізуємо крізь призму першого українського часопису на Буковині – одно іменної газети. Відповідно до поставленої мети кваліфікаційна робота побудована за таким планом:

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань:**

1) розглянути українську поезію на сторінках газети протягом 1895 - 1897 років, окреслити її основну проблематику, ідейно-художню своєрідність та жанрову специфіку;

2) дослідити тематику, жанрові особливості та ідейне спрямування прозових творів, які друкувалися на сторінках «Буковини» за період 1895-1897 років;

3) дослідити питання освітнього процесу, розвиток шкільництва, викладання української мови у школах.

Об'єкт дослідження: публікації газети «Буковина» за 1895-1897 роки.

Предмет дослідження: питання літератури та освіти на сторінках газети «Буковина» у 1895-1897 роках.

Наукова новизна дослідження:

- вперше здійснено спробу комплексно проаналізувати художні (поезія, проза) твори та публіцистичні матеріали.

- системний аналіз ідейно-тематичного змісту та жанрової специфіки поезій на сторінках газети за період 1895-1897 років;

- систематизовано відомості про українську прозу, видану у часописі протягом 1895-1897 років, проаналізовано ідейно-тематичний зміст, жанрову специфіку та художні особливості творів.

У роботі застосовано **методи** аналізу та синтезу, біографічного, хронологічного, поєднання історико-літературного, порівняльно-історичного та філологічного, які спрямовані на вивчення тексту, його ретельний опис та узагальнення проаналізованого.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані при вивченні українського літературного процесу кінця 90-х років XIX століття, у з'ясуванні проблем розвитку української поезії та прози на Буковині, при читанні курсів історії української літератури кінця XIX століття, присвячених творчості ряду видатних українських письменників, зокрема, С. Бердяєва, О.Кобилянської, П. Куліша, Б. Лепкого, О. Маковея, С. Яричевського, Є. Ярошинської та інших.

Структура роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів (I – «Провідна роль поезії на сторінках газета «Буковини», II – «Проза»; III – «Освітній процес») висновків, списку використаної літератури та додатку. У першому розділі досліджено українську поезію на сторінках газети за 1895-1897 рр.; у другому розділі розкрито тематику, жанрові особливості та ідейне спрямування прозових творів, які друкувалися в «Буковині» за даний період; у третьому розділі розглянуто освітній процес на

Буковині і деякі із видатних педагогів краю. Завершується дослідження додатком.

РОЗДІЛ I. Провідна роль поезії на сторінках газети «Буковина» за 1895-1897 роки

Після складних років самоствердження газета «Буковина» сягнула найбільшого розквіту в 1895–1897 роках, коли її редактором став відомий вже на той час в Галичині письменник і журналіст Осип Маковей.

У цей період на сторінках газети яскраво висвітлено проблему єднання української нації, питання, що були пов'язані з суспільним, економічним та духовним життям українців. Варто звернути увагу на редакційну статтю «Нащо ми розширяєм «Буковину» [5, ч. 11], де ми знаходимо відповідь на це питання – «щоб тим успішніше ширити ідеї, яким щиро служить («Буковина» – М.Г.) вже одинадцятий рік; щоб еднаючи для тих ідей весь «руський нарід», могла якнайбільше прислужитися руській народній справі». У статті йдеться про те, що «газета – се найліпший спосіб ширити ідеї», через які народ повинен прийти до національного самоусвідомлення.

У часописі аналізованих років опубліковано чимало зразків прози, літературно-критичного матеріалів, однак навіть з приходом Осипа Маковея на посаду редактора віршованій творам приділялося надто мало уваги. За нашими підрахунками, з 1895 по 1897 рр. вийшло близько 743 чисел «Буковини», на сторінках якої в цей час опубліковано 76 поетичних творів, у них відчувається помітний вплив романтизму із плавним переходом до утвердженого реалізму. Авторами цих поезій були переважно буковинські, галицькі, рідше наддніпрянські митці, а саме: Бердяєв Сергій, Васишин Грицько, Галіп Теодот, Маковей Осип, Головацький Яків, Данило Млака (Сидір Воробкевич), Конопницька Марія, Р. Василь, Щурат Василь, Варчин Юрій, Лепкий Богдан, Куліш Пантелеймон, Яричевський Сильвестр. У творах цих майстрів поетичного пера помічаємо намагання втрутитись в суспільне життя буковинців та підказати шлях до волі – об'єднатися у своїх діях.

На сторінках газети за період 1895-1897 років натрапляємо на декілька поезій без вказівки на авторство, наприклад, «Щедрівка для русинів», у якій автор зображує простого працюючого русина, який хвилюється за свій урожай, відганяє ворога, бажає людям, щоб і в них були гаразди, а також закликає читати газету «Буковина»:

*А ви всі наші зичливі друзи,
Дай же вам, Боже, не знати туги,
Жита-пшениці, всієї пашиці,
Гроший не мало, щоб не все стало;
А в ту щасливу, тиху годину
Не забувайте на «Буковину»... [5, ч. 165].*

Надруковано також знану пісню німецькою мовою з німецького часопису *Aus fremden Zugen* «Вже три дні і три неділі, як мого мужа комарі з'їли» (1895, ч. 42), у якій жінка оплакує смерть свого чоловіка.

У випусках за 1896 рік опубліковано дві поезії також невідомих авторів. Вірш «Панні В.» можемо віднести до інтимної лірики. У ньому автор звертається до панночки, у яку він закоханий і їй нічого не потрібно, окрім неї:

*Ти мене не розумієш,
Мого серця не збагнеш!
Ти так любиш, як умієш,
Але ліпше ти не втнеш... [5, ч. 35].*

***

*Будь та сукня і шовкова,
Будь она і золота, -
Не она, а ти чудова,
Моя горличко пуста! [5, ч. 35]..*

Ще один вірш, у якому невідомий молодий поет з-над Дніпра возвеличує талант генія, знаходимо у одній із статей, написаній з нагоди 35-х роковин від дня смерті Тараса Шевченка:

*Глагол твій могутий розніс Дніпр ревучий,
 З Дніпра вже і вітер розвіяв,
 І зерно здорове – твоє щире слово
 У нашому серці посіяв.
 Те слово велике, нам людям-калікам
 Ти в піснях та думках оставив
 І в світі як жити, як треба любити –
 Себе ти навіки прославив [5, ч. 50].*

У випусках за 1897 рік надруковано три віршовані твори невідомих авторів: поезія «Єї образок» [7, ч. 33], у якій ліричний герой сумує за своєю коханою, милуючись тільки її світлиною; у вірші «Народний дім» [7, ч. 56] розповідається про будинок, що знаходиться у Чернівцях і для того, щоб туди піти, потрібні гроші; поезія «Чорноморська чарівниця» [7, ч. 187], присвячена Карлові Біаджіольому.

У 1896 році в «Буковині» друкують твори Грицька Василичина: у бувальщині «Чи казка чи билиця?» [6, ч. 259] йдеться про те, як люди виплачують податки цареві; ліричний вірш «Що мені?» [6, ч. 185] про людину, яка отримує від життя тільки горе.

Опубліковано поезію «Річка» [6, ч. 88] Якова Головацького про байдужість до змін. Вірш використано в статті «Політика реальна Якова Головацького»; поезія Данила Млаки (Сидора Воробкевича) «Ірина» [6, ч. 204], присвячена вічній проблемі зради і кохання заради багатства; поема «Із-за моря» Марії Конопницької порушує тему розлуки із Батьківщиною [6, ч. 42]; переспів з М. Некрасова «Під негоду» побачив світ у перекладі Василя Ріленка [6, ч. 215]. Опубліковано також поему Лермонтова про месника «Боярин Орша» [6, ч. 183-184], яку переклав Богдан Лепкий.

Спостерігаємо у 1896 р. тенденцію до перекладів М. Некрасова, що здійснив Василь Ріленко. Переважно, це вірші, що присвячені реаліям тогочасного життя: «У дорозі» – розповідь про свою непросту долю з жінкою [6, ч. 193]; «Зелений шум» – пісня про чоловіка, якому природа нашіптувала

згубити свою жінку [6, ч. 255]; вірш «Школяр» [6, ч. 155]; «Катруся» – вірш про дівчину Катруся, що жаліється на свою долю, свого чоловіка [6, ч. 255]; «Колисанка Яремкови» - мати, колихаючи синочка, бажає йому гарного майбутнього [6, ч. 255].

У «Буковині» за 1897 рік опубліковано лише одну поезію молодого «В Ішль Конопницької М.» [7, ч. 35] на той час львівського автора Богдана Лепкого. Наступні його твори газета публікує аж 1901 року. Читачі мали змогу ознайомитись з поезією Пантелеймона Куліша «Чолом доземній моїй же таки знаній» присвята письменниці і дружині Ганні Барвінок [7, ч. 33]. Гумореску про буковинських євреїв «Шмуль і Малка», опублікував Ю. Варчин [7, ч. 240].

Через певний застій у середині 90-х років XIX ст. у кількісному та якісному плані поезія представлена досить бідно. Це пояснюємо тим, що розквіт періодичного друку тільки починався. Буковина на той час була під владою чужої держави, а тому вимушена була діяти за її законами, однак все ж таки в поезіях митців, які сприяли розвитку суспільного життя на Буковині в завуальованій формі чітко розуміємо звернення до русинів із закликом брататись, щоб отримати так жадану свободу і мир, закликаючи корінних мешканців до активної співпраці.

1.1. Громадянська лірика Осипа Маковей

М. Коцюбинський свого часу зазначав: «За останній час «Буковина» під кермуванням такого талановитого й рухливого редактора стала цікавішою, живішою й вартнішою газетою» [26, с. 94-95]. І справді вагомий внесок у розвиток газети зробив видатний письменник, редактор і видавець Осип Маковей. До Чернівців із рідної Львівщини письменник прибув на запрошення професора Степана Смаль-Стоцького 1895 року як уже відомий на той час поет, прозаїк, публіцист, щоб очолити, засновану ще Ю. Федьковичем, українську народну газету та підняти рівень української культури на найвищий щабель. І йому багато чого таки вдалося. Головну увагу

він зосередив на молодих митців Буковини, щоб повернути їх до творчості рідною мовою. Варто відзначити організаторські здібності редактора, завдяки яким йому вдалося збільшити тираж часопису, так як раніше «Буковина» виходила один раз на тиждень, та з 1 квітня 1895 року – чотири рази, ще й з додатком «Неділя», а впродовж 1896–1897 років стала щоденною. Також поет запровадив у газету нові рубрики про питання науки, освіти, літератури та мистецтва. У щоденнику Осип Маковей друкував і свої вірші переважно демократичного-патріотичного спрямування.

В одній із статей за 1895 рік опубліковано вірш Осипа Маковея, в якому автор закликає народ не сумувати, а жити і радіти кожному дню. Подібно до І. Франка, автор виводить образ весни в якому розуміє надію на життя, на краще майбутнє:

*Весно, що за чудо ти
Твориш в моїй груді?
Чи твій поклик з мертвоти
Й серце к жизні будить?
Чудний звук мя зве кудись,
Кличе – тут то, ген то:
«Встань, прокинь ся, пробудись!
Vivere temento!» [5, ч. 26].*

На останніх сторінках часопису за 1895 р. натрапляємо на вірш Осипа Маковея «Поетови», у якому автор звертається до митців слова, аби ті не писали про горе й сум, адже «кожен русин сам також поет»

*Поете жалісний, покинь слова тужливі,
Від слів не щезне лихо, злидні, гнет,
Від слів не стануть Русини щасливі,
Бо кожен русин сам також поет [5, ч. 165].*

Автор наголошує на тому, що для кращої долі людям потрібно багато працювати, боротися за процвітання, а поетові дорікає, що він нічим не допоможе словами, а лише ділом:

*Поете, словом не додаш охоти,
Вже нарід топить ся в потопі слів;
Сто кличе грімко нарід до роботи,
А лиш один за ту роботу сів [5, ч. 166].*

На сторінках газети за 1896 рік опубліковано в рубриці «З Життя» вірш-враження про реальне життя русинів, встановлені порядки, осуджує непрацьовитих людей:

*Наставників сотка, робітник один,
Приказує сто, а один лиш працює...
Не хочу прикажчиком бути і я –
Най Русин сам далі міркує... [5, ч. 44].*

У поезії «Думка» чітко відчуваємо внутрішній світ автора. Він закликає відганяти погані думки за допомогою праці і музики, думати про хороше:

*Ой заграй, музико, грімко, гучно, дико,
Най у серцю своєму чую силу гromу,
Щоб заграло, як у повени ручай!
Досить того суму, кину геть задуму,
Досить тих мрій сонних, бажань невгомонних,
В праці свою тугу забувай! [6, ч. 221].*

У вірші «Божі дурні» у властивій О. Маковою іронічній формі представлено життя людей на Землі. Оповідачем виступає Бог, який як дбайливий господар оглядає всесвіт.

Відвідавши Юпітер, Уран, на Сатурн прийшов і кинув оком на Землю, де «людськість борикалась». Із вуст Всевишнього звучить критика на адресу мешканців землі:

*Ті люди на землі, що я зліпив їх з глини
Занадто глиняні і духу в них замало,
Щоб жити як в раю, їм сили волі стало! [6, ч. 263].*

У часописі за 1897 рік Осип Маковей опублікував збірку «Подорож до Києва», яку він написав під впливом своїх вражень від побаченого у столиці

«городів руських». Поїздка до Києва була нелегальною, адже письменник під чужим паспортом поїхав, щоб зміцнити культурні зв'язки із «підросійською» Україною. Та його чекало страшне розчарування – розділена навпіл Україна. У віршах відчуваємо гнітючий настрій від пережитого, переболеного та осмисленого. У вірші «Привіт Україні», який відкриває збірку, О. Маковей звертається до знедаланої неньки-країни, називає себе її сином і висловлює співчуття:

*Прийми мене мати; я рідний твій син,
редактор з над синього Прута;
не бачив я досі тебе, а нераз
писав про тяжкі твої пута [7, ч. 251].*

У вірші «Розмова з могилою» поета шокує анемічність духу інтелігенції, розмах тотальної русифікації, лінивість патріотів-демагогів, байдужих до народних справ, які:

*Не вірять нікому, не вірять собі,
не вірять в будучність народу;
боронять язиком народне добро,
а дбають про власну вигоду [7, ч. 251].* У цій поезії автор розмовляє ніби

з минулим, перед яким йому соромно за ганебну сучасність:

*Заржавіли ostrі козацькі шаблі,
мушкети давно вже без курків,
а серце козацьке боїться тепер
і заяця, а не то Турків... [7, ч. 251].*

Побачивши та відчувши увесь трагізм ситуації, письменник все ж таки вирішує не здаватись, а закликає до активної дії українців у вірші «В дорозі»:

*Лежу я і поклик складаю грімкий,
щоб тугу і жаль побороти:
«Вставайте, брати українські, зі сну,
умийтесь і вйо! До роботи.» [7, ч. 251].*

Із вірша відчуваємо, як ліричний герой не падає у відчай і всю свою патріотичну розпуку залишає завдяки українському борщеві:

*А їш, не наїшся – невиданий борщ!
А все українська та штука [7, ч. 251].*

Пройнята великою тугою поезія «Думка» нагадує нам поему «Гайдамаки». Як і Тарас Шевченко, автор уявляє себе у минулому, але разом в степу з козаками, готовими воювати, а не серед гетьманів:

*А я поспішаю на Січ-Запорожжє
до гурту моїх козаків:
підемо на турка, щастя нам, наш Боже,
з тюрем визволяти братів!.. [7, ч. 251].*

У поезії «Мати городів руських» відображено історію древнього Києва, яку поет з гордістю оповідає, та водночас сумує, бо що є в столиці тепер належить чужій державі:

*Се ж наша столиця, не наша тепер!
А ми тут панами бували!
Для города сього Кий плани робив,
А Хорив і Щек будували... [7, ч. 252].*

У вірші «Нова думка» поета обурює те, що Україна «цурається рідного слова», адже мова – твердиня народу й визначальна ознака нації:

*Ой горе, біда, а не Україна!
Цурається рідного слова!
Залляла Московщина всю Україну,
Залляла, як повінь Дніпрова [7, ч. 253].*

Цей же мотив звучить у вірші «Київляни», де автора хвилює те, що він не бачить у столиці українців, бо не чує рідної мови, адже «баба Росія» вкрала в неволю, «язика... підтяла, впрягла у ярмо...» [7, ч. 252].

У поезії «У Лаврі» поет кається за гріхи та знаходить спокій душі в церкві:

Тут тихо, ні сварки, ні бійки нема,

*Політика нас не обходить,
Нехай загибає і нарід цілий,*

Що нам у печерах се шкодить? [7, ч. 253]. А у вірші «Молитва» щиро просить Бога за бідну країну та щастя народу:

*Піду я в печери, помолю ся Богу
за ту Україну убогу,
піду помолитись до божих черців
за щастє народних борців* [7, ч. 253].

У поезії «Письмо додому» О. Маковей описує чудовий Київ: «город прегарний, широкий», — а все ж тут «душі чогось вузько» [7, ч. 252]. Ділиться своїм невдоволенням та розповідає, що люди тут не так живуть, як наші: «...чай знають варити преславно, лиш їдять огірки неквашені...» [7, ч. 252].

Загострене іронічно-сатиричне та публіцистичне спрямування має вірш «Самсон» та казки письменника «Принципiально», «Дніпро», «На Лисій Горі». Наприклад, у творі «На Лисій Горі» іронічно подано сюжет «вечорниць відьом», що має гумористичне начало, детально описано чарування малоросійських хлопців у «благонадбожних» чиновників за допомогою «кадила, рублів і орденів» [7, ч. 254].

У віршах «У Нестора» та «Пам'ятник Хмельницькому» автор із жалем апелює до цих славних діячів про те, що відбувається в країні і веде з ними розмову, просячи поговорити з ним, розділити його тугу:

*«Встань Несторе, встань на розмову малу!» -
я знов починаю просити.*

*Спить Нестор так тихо, не сила моя
його до життя воскресити* [7, ч. 253].

Другий вірш, на нашу думку, є особливо сучасний нашому часові, коли Україна бореться з північним агресором. Осип Маковей будує вірш у формі діалогу автора з духотворним пам'ятником Б. Хмельницькому на Софіївській площі в Києві. Картаючи гетьмана за акт підписаний з московщиною, редактор з-над синього Прута вказує тому:

«От я тобі скажу словечко, Богдане:

Хоч як ти на північ подуй

Та в сторону сю українську сю не гляне

І нам тепер не розкажуй» [7, ч. 254].

Оптимістичним змістом сповнена чи не єдина поезія «У Миколи Лисенка», адже дуже радісною подією під час перебування Осипа Маковея в Києві була зустріч з композитором Миколою Лисенком. У ній поет з почуттям щирої любові висловив захоплення чудовою музикою великого українського митця:

Нагадую се несподіване свято,

і спомини любі у мене сьогодні

нема в нас такого добра забагато,

як славний Лисенко і пісня народня [7, ч. 255].

Кульмінаційна поезія «Воскресіння» збірки змінила тужливу картину України на радісну. У поезії звучать рядки, сповнені віри в щасливу долю країни, у її воскресіння завдяки самопожертві молодого покоління:

Нова Україна постала сьогодні,

Іде покоління нове, –

Нехай же лунає скрізь слава народна.

Нехай Україна живе! [7, ч. 256].

В унісон із цими словами звучать побажання автора твору «Прощання» Україні над Дніпром:

Нехай тобі цвітом стелеться дорога;

Хай доля пишається, як мак в огороді,

І щастя настане у твоїм народі! [7, ч. 256].

Слід наголосити, що збірка «Подорож до Києва», вірші з якої друкувалися вперше у «Буковині» 1897 р., а пізніше з'являються окремою книжкою в часи тоталітарного радянського режиму замовчування. Лише у Незалежній Україні в 1998 р. до сторіччя з часу виходу у світ книги відомий вчений-маковецзнавець Федір Погребник доніс її читачеві у київському

видавництві «бібліотека українця». Упорядник видання написав передмову до збірки, що налічує два десятки віршів, дав їм характеристику із сьогоднішніх ідеологічних засад, визначив головні мотиви творів. Зокрема він пише: «Туга за героїчним минулим, біль за втраченою незалежності України під зверхністю Росії, засудження пасивности, споглядальности «запічкового» патріотизму, розбрату, русифікаторської політики царизму, засилля офіційної ідеології, чужої народів, а водночас його воскресіння – ці провідні мотиви сатиристично-ідеологічної збірки віршів є домінуючими, вони багатьма аспектами перегукуються з нашим часом, роблять книжку актуальною – після століття від народження – і для теперішнього покоління» [42, с. 6].

Отже, у своїх творах Осип Маковей відтворив багатоаспектний образ вітчизни і висловив своє живе чуття поета – гуманіста, демократа, патріота-державника, який стимулював культурний та освітній розвиток народу, заохочував його до думання й творення, вірив у його краще майбутнє і робив усе для того, щоби швидше настали світлі часи. А його пророчі слова залишилися й актуальними зараз. Проте, на відміну від Тараса Шевченка, вони не такі трагічні, а наповнені бажанням до змін, оптимізмом та амбіційністю. Будучи редактором газети, письменник своєю різноплановою діяльністю прививав любов до рідного слова, допомагав молодій генерації українських письменників та вчителів втілювати також ідею національної свідомості та гідності, розбудові націотворчих та державотворчих тенденцій.

1.2. Патріотичні мотиви у віршах Сергія Бердяєва

В «Буковині» від 1896 року виступає в київський поет, прозаїк видавець, перекладач-поліглот, редактор, публіцист та мистецтвознавець Сергій Бердяєв, який, будучи лікарем, вийшов у відставку й цілком присвятив себе літературі та журналістиці. Основу літературного доробку складають вірші російською та українською мовами, які друкували київські газети «Заря» і «Труд». За відсутності в Україні періодичного друку українською мовою,

Бердяєв від 80-х рр. ХІХ ст. почав друкуватися за кордоном у західноукраїнських виданнях: «Зоря», «Діло», «Буковина», «Руслан», «Літературно-науковий вісник», «Страхопуд», «Господарь», «Слово», «Дзвінок», «Народна часопись», а ще згодом у київських: «Громадська думка», «Рада», «Шершень». Збереглося також листування з О. Маковеем. Сергій Бердяєв переклав російською мовою його десять «Гірських дум» та вірш «Цивілізація», а О. Маковей, у свою чергу, видрукував багато віршів митця в «Буковині». Його твори часопис публікував 1900 року включно.

Всього на сторінках газети за 1896-1897 роки представлено одинадцять віршів письменника. Це переважно лірика громадянського спрямування, у якій актуалізуються соціальні та національні мотиви.

У двох поезіях поет пише про роль митця в суспільстві. Ця проблема була актуальною як і нині, так і більше століття тому, адже митець являє собою взірць мудрості, гідності, служіння справедливості, наслідування законів моралі. До його слова прислухаються, за ним ідуть народи. Поезію «Чарівник» поет присвячує талановитому артистові Олександрові Мішузі, який виступав на сцені Львівського міського театру і своїм співом надихав людей:

*Я чув твої сьніви і серце горіло,
Як в літа мої молодії,
До спільної праці і щиро і сьміло,
Та знов розцвітали надії –
Ті ясні надії, котрі в домовину
Давно заховала недоля...
Сьпівав ти – я-ж бачив щасливу родину:
Всьміхались нам слава і воля! [6, ч. 271].*

У поезії «Божий дар» Бердяєв захоплено розповідає буковинському читачеві про видатну акторку Марію Заньковецьку, яка все своє життя присвятила українській сцені:

*Хто тебе, славна Маріє, побаче,
Той вже без волі сьмість ся і плаче, –*

*Як би та чим не являла ся нам:
Жінкою в слезах, чи славним дівчам!
Перша проміж чарівниць чарівниця,
Ти – в Мелпомененім храмі цариця –
Сонечком сяєш по рідній землі,
Де без шляхів ми блукаєм у млі... [7, ч. 166].*

Вірш «Паліївщина» нагадує нам історичні події за часів діяння козака Семена Палія, який хоробро боровся ще за життя став легендою, чії вчинки живуть у пам'яті народу, у фольклорі:

*Берези, дуби та осини,
На лоні сьвятім України, –
В красі обновленій своїй!
І хвастівська річка Унава,
Де досі живе твоя слава,
Хоробрий козаче – Палій! [7, ч. 110].*

Особливої уваги заслуговує ліричний вірш «Молода лікарка», у якій поет розповідає про важку жіночу працю лікаря, яка віддано допомагає людям і готова на все заради них:

*Щастя шукати собі не схотіла:
Людови поміч принесла ти сьміло, –
Тільки з добутиим в науці пішла,
З міста до бідного свого села!
Раду засмученим вмієш давати,
Ти серед кожної вбогої хати:
Де – чи пригода, чи зло завелась, –
Благословенна являєш ся скрізь! [7, ч. 187].*

С. Бердяєв найбільше цінував людей і їхню свободу, безмежно любив свій рідний край, вболівав за його майбутню долю. Перебуваючи в Петербурзі через судові переслідування, поет увесь свій біль та тугу за Батьківщиною передає у вірші «На чужині»:

*Навік минули молоді літа,
 І більше сили дужої нема,
 І кров мою чужина не несити,
 Земля кацапська – проклята земля...
 Нездужий, тільки проміж ворогами
 Я, мов в кайданах, гіркі сльози люю...
 Знов, коли-б можна, з вільними пташками
 На Україну-б полетів мою! [6, ч. 271].*

У поезії «Моя нікчемність» поет дорікає собі, що через витрачений час на чужині, мало встиг зробити справ для відродження своєї землі:

*Але-ж потім, краю темний мій, нічого
 Не зробив для тебе, не приніс тобі:
 Задавив бажанє серця молодого –
 Цілий вік прожити в чесній боротьбі! [6, ч. 271].*

Ще два вірші поета написані, коли він був за межами України: «Панянци», у якому автор дорікає панянци про те, що якби вона знала про біль та страждання наших дівчат, то не були б милі їй розваги та всякі дурниці: *Дурниця одн/а – твоє лихо/ І сьмішки – дівочії сльози,/ – Де хліб серед поля із-тиха / По-весні прибили морози...*[1896, ч. 271]; Вірш «Українські степи», переклад з польського Володимир Висоцький, у якому описано красу українських степів, а також переживання поета, виражене через зіставлення минулого України з її сучасністю (*Затихла хвиля – помирились люди, Як християни справдешні, навіки, По Україні там, де кров лила ся, В минувшість, від Умані аж до Кодні* [6, ч. 271].

У поезії «Город і село» автор радіє, що повернувся на Батьківщину і засуджує чужинські режими, що їх встановлюють на нашій землі, через які народ страждає і змушений утікати:

*Ой, справді, більше нікуди іти, –
 Хиба на сором гидкими шляхами,
 Як Україні вказують кати,*

Ті, що панують, прокляті, над нами... [7, ч. 104].

Звертається поет до фольклору у вірші «Огненна квітка», присвяченого своїм синам, яких батько закликає шукати вихід і боротись з ворогами. У ньому автор зіставляє свято Івана Купала з подіями, які відбуваються на Україні. Темна сила, яка блукає в ніч на Купала, уособлює тогочасну владу, що ходить і лякає всіх людей:

*Не розкішную рожу, –
 Іншу квітеньку Божу:
 Роздобудь нас вогнену – Слободу:
 Віддадуть чорні сили
 Тоді папороть милий, –
 Мусить знов він дістатись народу! [7, ч. 138].*

Ностальгію за кращими часами, коли шанували українські традиції, раділи та святкувала свята, поет виливає у поезії «Українське Різдво»:

*Раній збиралась родина,
 Як щедрувала Вкраїна,
 Колядували дітки:
 Всі збувались печали, –
 Пишно на деревиці сяли,
 В пам'ять Христову, свічки! [7, ч. 286].*

Отже, можемо із впевненістю сказати, що твори Сергія Бердяєва відіграли неабияку роль на сторінках газети «Буковина» і цим він зробив значний внесок у розвиток культури та суспільства. Митець є справжнім патріотом, якого гриз сором і жаль за країну, у своїх віршах поет боровся за ідею соборності, наголошував, що зв'язок із землею та народом – це один з головних чинників внутрішньої гармонії людини.

1.3. Мотиви поезії Теодота Галіпа

Майже одночасно з О. Маковеєм у літературу ввійшов буковинський письменник, дипломат, активний громадсько-політичний і культурний діяч

Теодот Галіп, який заявив про себе в літературі у 1891 році. У газеті за період 1895-1897 років опубліковано всього 4 поезії митця. У першому виданні за 1895 рік натрапляємо на його ліричний вірш «Думка», у якому юнак, будучи в неволі, роздумує про свою тяжку долю і сумує за своєю коханою:

*Чи призовить день великий
Волю повитати?
Чи прийдеться у кайданах
Марне погибати?
Чи посадить дівчинонька
На тобі калину?
Чи умру я самотній
Й без сліду загину?* [5, ч. 1].

Ще у двох поезіях цього часопису «Всхідний переказ» (*Витає дух в чудесній стороні, Де никне біль і дума сумовита, Де без сліду, мов тіни, сходять дні, І життя уся дрімотою повита* [5, ч. 39]) і «Пророк» (*Опять в грудях кипять чувства горячі На подвиг кличучи борця, І знову він, про всі тяжкі невдачі, На братні надієсь серця* [1895, ч. 39]) уловлюємо сумовиті настрої з філософічним серпанком, бачимо переосмислення життя ліричного героя, його внутрішні глибокі переживання. Ці вірші адресовані буковинцям з метою задуматись над своїм життям, не занепадати духом і віддавати останні сили, аби піднятись.

Гумористичне начало має нарис Галіпа «Мій друг Корній», у якій поет сатирично висміює безпристрасних лінкуватих землячків-корнійів, нездатних «для діл великих» і «загордих для малих», що показують своє відношення до суспільства:

*До діл великих непотрібний,
І сам загордий до малих,
Він вік прожив ні в сих, ні в тих,
Собі самому неспосібний* [6, ч. 204].

Отже, Теодот Галіп у своїх віршах виявив безумовну любов до рідної землі, відобразив драматизм тієї складної доби, у якій він жив. Відчуваються його болісні роздуми про долю України, а також високе почуття національної та громадянської відповідальності. Аналізу творчості письменника, на жаль, приділено досить мало уваги, однак йому належить почесне місце в українському літературному процесі.

1.4. Песимізм поезії Василя Щурата

Варто звернути увагу на ще одну особистість, яка усе своє життя працювала для ідеї духовного відродження рідного народу. Це був Василь Щурат – галицький поет, учений, перекладач, педагог та громадський діяч. Йому належить звання найкращого перекладача тогочасною українською мовою (до 1914 р.) віршованого твору «Слово о полку Ігоревім». В Щурат був дійсним членом НТШ, а згодом і його головою. У 1896 році, перебуваючи в Чернівцях, письменник допомагає своєму другові Осипові Маковою редагувати газету «Буковина». У цьому часописі опубліковано чотири його поезії.

У вірші «З Ватсона» ліричний герой страждає за коханою дівчиною, якої вже немає і почуттями вже її не повернути:

*Ти в землі лежиш холодній!
І весни тебе вже жар
Не огріє, – не розбудить
Вже тебе любови чар [6, ч. 173].*

Тужливим серпанком овіяна поезія «З Х. Россетті», у якій герой говорить, що повний спокій віднайде вже у могилі і тоді йому не потрібно ні пісні, ні хрестів:

*Най на нім зеленіє трава,
Трава сяюча сріблом-росою,
А ти сам... скоро хочеш, забудь,
Скоро хочеш – згадай лиш порою [6, ч. 178].*

У поезії «З Бориса» звучать рядки, пронизані песимізмом, зневірою у життя. Автор пише, що *«туман і ураган милійші ясних днів»*, що тільки пітьма врятує від згубного світла і *«всі найбільшії щастя на світі Все найбільшес горе несуть»* [1896, ч. 185].

Патріотичного спрямування є вірш «З чужини», де ліричний герой милується природою рідної землі, яку не може побачити, і тому висловлює свій біль, відчуває себе самотнім і ніби самозаглиблюється:

*Гей Поділя лани, плодотворні лани.
Жерело мого смутку і суму!
Йдуть за море по хліб ваші рідні сини,
Я-ж до вас мою скорбну шлю думу,
Там блукає вона, там шукає тих сліз,
Що по трав розлили сяковерци,
Що зросили стежки всі й кождіський покіс,
І троїть тими сльозами серце* [6, ч. 177].

Отже, у поезіях Василя Щурата, як і в його попередників, звучать патріотичні мотиви, хоч і наповнені переважно песимістичним настроєм. Він усе своє свідоме життя працював на благо розвитку української культури й освіти, брав активну участь в громадському житті країни і вірив у те, що вона таки відновить свою незалежність.

1.5. Фольклоризм поезії Сильвестра Яричевського

У 1897 році на сторінках часопису виступає письменник, перекладач, літературознавець, педагог та громадський діяч Сильвестр Яричевський. Він учителював у гімназіях Перемишля, Коломиї, Кіцманя, активно публікував свої твори в журналах «Зоря», «Буковина», «Світ», а також співпрацював з редакціями львівських і чернівецьких періодичних видань, в тому числі й з газетою «Буковина», де друкував свої вірші.

Гумористично-сатиричний характер має твір «Модерна баляда», у якому автор пройнятий співчуттям до долі людини, якій гроші важливіші за почуття. У вірші йдеться про те, як дівчина проявляла свою любов до юнака з корисливою метою:

І щож ти на ньому узділа таке?

Чи вже він собою такий то хороший?

- Про нього я й тямки не мала – бігме!

- Я думала тільки, що в него є – гроші... [7, ч. 257].

Схвильовано читаємо вірш «Похорон», у якому зображено тогочасний стан людей в країні, бідну сім'ю, що втратила єдиного свого годувальника, а допомогти їм нікому більше:

Вдова мліє, паде,

Сирітня аж реве –

Ну, се вільно, бо податку

Не наложать за те... [7, ч. 262].

У поемі «Чума» письменник вдається до міфологічних мотивів. В образі чуми виступає цісарський лад на Буковині, за яким спостерігають безсмертні боги. Ліричний герой від імені всіх звертається до потойбічного світу, що готові на все, аби лиш зникла ця страшна чума:

Боги сьвяті, великі і ласкаві!

Позвольте нам померти за провини,

котрими обидили вас лукаві

смертельники із рідньої країни!

Умрем за наш коханий край самі...

Боги, веліть забратися чумі! [7, ч. 275].

Поезія «Віра» надихає сподіваннями на прихід щастя, визволенням народу і його відродження, у яке так щиро вірив сам поет:

Ти не злякайся! Сльоза, що ось паде,

Осушиться, спічнеш по чорній смуті,

Лиш вір в одно: ось щастя сонце йде! [7, ч. 262].

У творах Яричевського простежуємо увагу до символічної образності та фольклорних мотивів. Це були особливості української поезії, що наближували її з художніми пошуками європейських модерністів. Письменник був добре обізнаний з життям українців на всіх розділених кордонами територіях, тому відчував себе частиною єдиної української нації й активно працював на процесі державотворення.

Висновки до розділу I

Отже, протягом 1895 – 1897 рр. у газеті «Буковина» було опубліковано сімдесят шість поетичних творів. Авторами були поети Буковини (Теодор Галіп), Галичини (О. Маковей, С. Яричевський, В. Щурат,), та Наддніпрянщини (С. Бердяєв, П. Куліш). У цьому розділі проаналізовано твори різного ідейно-тематичного змісту: громадянську лірику, патріотичну, пейзажну, філософсько-релігійну, гумористичну, інтимну.

Провідною темою поезій є громадянська лірика, зокрема, твори Осипа Маковея зі збірки «Подорож до Києва», основним мотивом яких є утвердження української національної ідеї, думки про необхідність відродження української державності. Високе почуття національної та громадянської відповідальності простежується у ліриці Теодора Галіпа. Патріотичні мотиви відстежуємо у творах Сергія Бердяєва, який є справжнім патріотом рідної землі, і закликає небайдужих підтримати рух у боротьбі за ідею соборності Батьківщини.

Отже, для розвитку української літератури, становлення національної свідомості та вкоріненню ідеї єдності українського народу «Буковина» згуртувала навколо себе кращі уми буковинського, галицького та наддніпрянських країв.

РОЗДІЛ II. ПРОЗА

У другій половині 90-х років XIX ст. часопис стає місцем публікації відомих письменників, літературознавців, мовознавців, які чистим розумом та гострим словом прививали людям любов до українського слова. Тоді, як і сьогодні, свідомі українці із трепетом читали твори рідною мовою в першій україномовній газеті Буковини. На сторінках газети можна читати твори європейської спадщини, перекладені українською. У той час на сторінках видання містилися переклад французької, німецької, польської, чеської, італійської та російської мов.

Часопис відіграв важливу функцію першопублікатора творів ряду авторів: О. Кониський, Ю. Федькович, С. Воробкевич, Є. Ярошинська, О. Кобилянська, Т. Галіп, О. Маковей, Д. Лукіянович та ін.). Він став безпосереднім зв'язком українського літературного процесу, який через різні історичні причини розвивався в неоднакових суспільно-політичних умовах. Газета виступила у ролі популяризатора творчості письменників Наддніпрянщини на західноукраїнських землях, зробила значний внесок у становлення красномовного письменства.

Систематизуючи прозу 1895 року, хочемо розпочати з аналізу творчості першої української письменниці Буковини – **Євгенії Іванівни Ярошинської**. Вона народилась у сім'ї сільського учителя, тому не дивно, що з дитинства мала велику жагу до знань [40, с. 404]. Як більшість її сучасників, отримала шестикласну освіту, але активно займалась самоосвітою, читаючи твори світових (Байрона, Шиллера, Лессінга, Гете) та українських (І. Нечуя-Левицького, М. Шашкевича, Т. Шевченка, Панаса Мирного, Марка Вовчка, Ю. Федьковича) класиків. Перші твори письменниці були німецькою, адже освіту здобувала саме німецькою мовою [40, с. 405]. Але за порадою головного редактора газети «Буковина» Ю. Федьковича, письменниця починає «трудитись для свого народу».

Творча спадщина Є. Ярошинської складається із трьох повістей. Одна із них – «Понад Дністром», опублікована на сторінках «Буковини» у 1895р. 60 - 78 частинах.

Жанр повісті – літературне явище єдності жанрового змісту і жанрової форми. Тож при розгляді повісті передусім враховується морально-етична проблематика, яка, на думку Є. Ярошинської, є основою соціальної перебудови суспільства. Проблематика осмислюється в специфічній повістевій формі, основні особливості якої – динамічність розвитку подій, відсутність детальних і розлогих роздумів, ясна, не загромаджена речами і декораціями перспектива, чіткість замислу і розвитку сюжету, логічний зв'язок подій, позбавлених часових зміщень, навмисних замовчувань, ефективних трюків. Жанр “живе” теперішнім, але завжди пам'ятає своє минуле, свій початок. Творчість Є. Ярошинської – зразок по-справжньому новаторського ставлення письменниці до традицій, до художніх відкриттів попередників і сучасників. Формуючись на традиціях своїх попередників (А. Свидницького, І. Нечуя-Левицького) і сучасників (М. Павлика, Осипа Маковея), Євгенія Іванівна створює найкращу повість. Повість Є. Ярошинської увібрали найяскравіші прикмети життя гармонійного єднання з буттям і людьми. Обшири духовно-мистецьких інтересів авторки майже неосяжні. Розгляд жанру повісті в її художній системі, у взаємозв'язку з іншими складниками історико-літературного процесу дає найімовірнішу картину еволюційного розвитку жанру, виявляє новаторську суть індивідуального стилю Є. Ярошинської. Її творчість – це вистраждана, пережита концепція письменниці і патріотки, невіддільна від національно-культурних змагань народу. Звідси – таке багатство стильових вирішень. За жанром твір Є. Ярошинської є соціально-психологічна повість із широким використанням сатиричних прийомів – застосуванням влучних епітетів високого стилю до предметів і осіб незначних [5, ч. 70]. Пожвавлюють стиль вжиті письменницею різні викладові форми: розповідь від автора; форма діалогу, монологу, ораторських промов. Ідейне спрямування повісті

Ярошинської – викриття бездіяльності, інертності до громадських справ, паразитичного способу життя клерикальної інтелігенції, що претендує на роль керманіча і захисника народу [5, ч. 63]. Як прозаїк, Євгенія Іванівна мала своє коло улюблених тем і важливих суспільно-політичних проблем, свій спосіб спостереження за явищами дійсності, свої критерії відбору матеріалу і свою манеру художнього вираження думки, образного живопису словом. Звертання до морально-етичної проблематики розширювало і поглиблювало філософський струмінь її повістей. Філософсько-естетичний компонент світогляду письменниці, який живився знанням світової художньої практики, народної творчості, є найбільш органічним для її творчого методу. Людинолюбство і життєлюбство складають основу її світобачення, на якому лежить глибока печать народного духу.

Твір письменниці був новаторським явищем в українській літературі на зламі двох століть як за змістом, так і за формою. Є. Ярошинська художньо осмислювала сучасність, досліджуючи складні процеси взаємозв'язків політики, етики, соціальної психології. Новий зміст вимагав нових виражальних засобів і жанрових форм. Власний саморух та «інокультурні» впливи на літературу Буковини виявились у гострому зацікавленні формами малої прози і повісті, досконало засвоєних і новаторськи розроблених Є. Ярошинською [5, ч. 67].

Письменниця домоглася якісно нового рівня художнього синтезу, стрункості, різноманітності, виразності образного світу. Вона випробувала різні сюжетно-композиційні варіанти, викладові форми, накресливши нову концепцію людини і світу, основу на трьох взаємопов'язаних елементах: вірі в моральну правоту своєї справи, волі до втілення ідеалів у життя і почутті обов'язку перед громадою, а ширше – перед народом. Ця своєрідна морально-філософська тріада визначає вісь свідомості героя письменниці, його особистісні якості. До неї можна додати ще такі концепти, як почуття людської гідності, національної честі. Відсутність якогось елемента в концептуальній тріаді виповнює образ персонажа внутрішнім драматизмом.

У 1895 році надруковано два прозових твори **Теодора Галіпа** – «Чужинець» та «Перші зорі». Повість «Перші зорі», про життя молоді інтелігенції [5, ч. 125], відверто розкритикував І. Франко у журналі «Життя і слово»: «Про які зорі натякає се оповідання і чому вони перші, я, прочитавши уважно книжечку Т. Галіпа, зовсім не розумію. Нічогісінько в ній нема астрономічного ані в дослівнім, ані в переноснім значенні» [62, т.30 с. 222].

У соціально-психологічній новелі "Чужинець" [5, ч. 1, 2] гостро виступає одна з граней проблеми міжособистісного порозуміння й витоків духовної спорідненості, спонукаючи задуматися над причинами міжнаціональних непорозумінь. "Чужинець" зачіпає й деякі суто педагогічні питання, оскільки головні його персонажі учитель і учень.

На сторінках часопису порушені проблеми сімейних стосунків, зокрема, у творах: «По американський» [1895, ч. 46], «Сільська доля» [1895, ч. 95], «З життя» [1895, ч. 38], «Подружній протокол» [1895, ч. 8, 9]; тема нещасного кохання, у оповіданні «Оксана» [1895, ч. 47-52]; тема справжньої дружби у оповіданні «Дід Славир і дід Пухир» [1895, ч. 21, 23-25].

Прозова спадщина «Буковини» 1896 року розпочинається із повісті **Юрія Федьковича** «Ангел хранитель». Рукописи творів письменника знаходились у С. Смаль-Стоцького, який люб'язно поділився ними для «Буковини». Написавши твір, Юрій Федькович від себе додав таку замітку: «Дана повість нагадає відразу ласкавим моїм читачам давню мою повість «Три як рідні брати» [6, ч. 2]. Твір «Ангел хранитель» була змінена, і як сам автор казав – «переіначена» за особистим бажанням Ю. Федьковича, який наприкінці життя був упевнений, що його «ступінь естетичного знання і пізнання» дозволяє донести до читача те, що він не зміг через повість, видану у 1863 році. Щодо «пізнання» письменника, то сам початок «Ангела хранителя» дуже характеристичний. Твір написаний від першої особи. Герой розповідає про всі труднощі дитинства, свою хворобу, через яку навіть не хотілось жити, але саме у важкі хвилини він знаходить у собі сили долати труднощі. Він відчуває, що його ангел хранитель завжди поруч, і саме він

допомагає йому у найскладніші часи [6, ч. 2, 5, 6]. Повість написана в останній рік життя великого митця і була призначена для «Буковини», як це сказано у примітці, написаній Ю. Федьковичем олівцем на останній сторінці рукопису.

Гумореску «**Кошикар**» [6, ч. 8] переповів на новий лад Г. Никорович із словацької. Хоч і твір написаний в жартівливому тоні, несе у собі важливі соціальні проблеми. У центрі сюжету бачимо вже не молоду пару, яка прожила життя, але як і в кожній родині, у них є свої проблеми. В один із буденних днів, чоловікові Томі, який за професією кошикар, ніяк не вдавалось сплести кошик. Врешті-решт, він зв'язав та й сказав: «Богу дякувати, кошик вже готовий». Жінка розгнівалася, що чоловік цілісінький день пробайдикував, і сказала щось нерозбірливе, а той, вимагаючи пошани, попрохав повторити його подяку Богу. На тлі цього виникає конфлікт, адже жінка не покоряється чоловікові, коли він наказує їй [6, ч. 8]. Аналізуючи цей твір, потрібно пам'ятати про стан жінки у суспільстві кінця XIX століття. Українська традиційна культура вважала одруження необхідною передумовою успішності жінки. Тільки заміжня могла реалізуватись у своєму життєвому покликанні, ставши дружиною, господаркою, мамою. Саме так вона отримувала визнання суспільством своєї соціальної повноцінності, в іншому випадку перетворювалась на маргіналку, яка не входила до жодних соціальних груп, зазнавши майнових та соціальних обмежень. Якщо жінка була мудра, чоловік міг довірити їй керування господарством, однак головним завжди залишався останній, так як основні сфери діяльності скотарство та рільництво були відповідальністю чоловіка. Траплялось, коли завдяки розуму та кмітливості вудила господарства переходили до жінки, але у народі такі стосунки висміювались та засуджувались [61, с. 303]. Тому не дивно, що до Томи прибігає кум, аби дізнатись причину чвар подружжя. Він висміює саму сварку і бажання жінки бути правою. Однак йому самому перепадає від дружини, коли він розповідає про сварку родича і дивну поведінку його супутниці. Як бачимо, порівняно з іншими європейськими державами, на українських землях у жінки були можливості для розвитку, рівноправності із чоловіком у

вихованні дітей і веденні домашнього господарства. Це було основою для поважного ставлення до жінки в українському суспільстві другої половини XIX – початку XX століття [60, с. 328].

Як зазначено вище, редактором газети у 1896 р. був Осип Маковей, тому не дивно, що досліджуючи прозову спадщину «Буковини», ми зустрічаємо чимало творів самого митця.

Перший прозовий твір 1896 р. «Клопоти Савчихи» [6, ч. 17 - 26]. Сюжетна лінія розвивається навколо образу головної героїні, яка в першу чергу як справжня мати турбується про щастя своїх дітей. Але у прагненні до щастя опирається тільки на матеріальні блага, не замислюючись про щось більше, ніж фізичні статки.

У центрі художньої оповіді – Катерина Савчиха, проста жінка з рідного для письменника Яворіва, різничка «славна на ціле місто, тай мати дітям одна з найлутших» [6, ч. 17]. Спостерігаючи риси характеру Савчихи, можна помітити, що автор не ідеалізує героїню, а показує її такою, як вона є: «в неї троха язик за острый тай обомовити любить, та ще й як! Так що то зараз ціле місто знає, з кінця великого передмістя, аж по рогачку малого передмістя!» [6, ч. 17], чи як люди кажуть: «...Савчиха така скупа, кажуть, скупа, що аж встид людям сказати» [6, ч. 17]. Хоч і автор не засуджує її за це, адже у неї чоловік п'є п'ять «фляжок» пива, як одну склянку [6, ч. 17]. Тому то і Савчиха пантрує кожну копійчину, бо ще якось мусить виростити четверо дітей. Діти – сенс її життя, усе що робить, то задля їхнього майбутнього. Будучи сама неосвіченою, дуже хоче і робить усе можливе, щоб старший син здобув освіту і став поважним чоловіком: «ксьонзом», «професором» або «адукатом» [6, ч. 19]. Осип Маковей то жаліє своєю героїнею, то насміхається з неї, з її неосвіченості, простодушності, невміння бачити суті різних проблем. У сюжеті потрохи з'являється поблажливий гумор, потім іронія, а пізніше і сатира. Вона дивується, чому це свідоцтво Михася погане, оскільки вона «професорові перед Петром дві шинки занесла, а він ще не дав доброго свідоцтва» [6, ч. 24].

Цим твором О. Маковей активно порушує проблему неосвіченості тогочасного люду: сковородинське питання природженої праці, а саме те, що праця не виступає засобом існування, а є природною потребою людини. Всі намагання матері вивчити сина виявились марними і принесли тільки «гризоту й страти» [6, ч. 26]. Хлопець не хоче бути священиком чи адвокатом, він прагне займатись тим, що і його батько, оскільки це йому до душі. Додому Михась повертається «з третьою клясою і злою нотою з обичаїв, яка то ганьба для неї, як люди будуть в неї сміяти ся, кілька грошей стратила, кілька ночий недоспала, кілька по дорогах намитружила ся, кільки нажурила ся та наплакала ся» [6, ч. 26]. Савка, на котрого жінка ніколи не могла покластись, думає дуже обмежено, не порушуючи рамки звичного життя: «його дід і тато були різники, і він мусить бути. Всі ми не вміли ані читати, ані писати, а якось нам жилося, а він же і якусь школу скінчив» [6, ч. 23].

Яскраві приклади іронії та сатири у творі посилюються через змалювання автором різних іронічних ситуацій. Наприклад, коли Савчиха повідомляє родину, що відправляє сина на навчання до Львова, у хаті виникає справжня трагедія. Діти плачуть, примовляють так, ніби не на навчання відправляють, а на війну: «...як візьме Михася в обійми і ну його цілувати, жалібним голосом примовляти, а сльози йому аж на вуса капають. Михась те бачить та й собі в плач... так усі розревілися, що господи!» [6, ч. 19].

Осип Маковей у своєму творі висвітлює, що бажання матері для своїх дітей щастя – природньо. Натомість, обмежені погляди на життя, думки тільки про матеріальні цінності – властива риса тогочасного міщанського суспільства. Хоча мрії Савчихи не здійснились, у творі автор показує життя простих людей та їх віру у краще майбутнє.

Цікавий факт, що у творі письменник показує історичні реалії, адже у 1894 році у Львові було запущено перший рейс електричного трамваю, про що згадується в гуморесці. Кумедно спостерігати за героїнями Савчихи та її сестри Дутчихи, котрі вперше їдуть трамваєм і не розуміють «що за кумедія, віз їде, а тої лектрики нігде не видно, ні спереду, ні ззаду...» [6, ч. 23].

У творі є чимало авторських відступів, які налаштовують читача на сприйняття тексту: «Отут би я вам, люди добрі, хотів би щось сказати, і не знаю, звідки почати, бо мені соромно» [6, ч. 22]. Також для кращого сприйняття героїв та розуміння їх характерів, автор використовує прислів'я, приказки, народну мову, примовки.

Письменник закликає «не уподібнюватись до свиней», адже саме це і відбувається із тими, хто цілю свого життя робить тільки матеріальне, задоволення природних потреб: «і не дуже жаль було йому гинути, бо життя ставало йому немиле, з'їв би се – не смакує, з'їв би те – також ні; що ж таке життя варте?» [6, ч. 23].

Газета «Буковина» завжди була відкрита для україномовних письменників не тільки буковинського краю, а й інших країв, які розвивали у читачу українську свідомість. Так, на сторінках газети, знайомимось із творчістю галицького письменника Андрія Чайковського. Повість «Олюнька» [6, ч. 36, 37] подається стислим переказом від редактора газети Осипа Маковея. Твір написаний у 1895 р. та брав участь у конкурсі Зорі. Повість була визнана найкращою і редакція «Діла» видала її у своїй бібліотеці найзнаменитіших повістей [6, ч. 36]. Іван Франко оцінив його дуже прихильно, а отримати такий відгук від митця уже неабияке визнання: «...мова повісті – чиста і добірна, та без афектації, без провінціалізмів та неологізмів, і коли зважити, що автор її, Андрій Чайковський, тільки недавно виступив на поле літературне і дав уже пізнатися кількома замітними оповіданнями, друкованими в фейлетонах «Діла» і в виданнях «Просвіти», то буде ясно, для чого комісія згодилася, ставлячи сю повість поза конкурсом, признати її найціннішим надбанням теперішнього конкурсу і поручити не тільки надрукувати її в «Зорі», але по можності наділити її премією, рівнозначною з першою премією сього конкурсу» [32, с. 218 – 219].

Аналізуючи прозу 1896 р. неможливо обійти стороною творчість однієї із найвидатніших письменниць Буковини – **Ольгу Кобилянську**. Протягом даного року на сторінках часопису були опубліковані твори: «Битва», «У

святого Івана», «Тут повинні би рожі стояти», «Що я любив» та «Царівна» Перший твір, що з'явився на сторінках часопису цього року – це «Битва» [6, ч. 77 - 80]. Твір був написаний під враженням вирубування лісу в Карпатських горах. У своїх листах до С. Смаль-Стоцького вона пише: «Довгий час носила я ту картину живої природи в душі, доки не настала хвиля, де я кинула її на папір, жаліючи, як фанатична поклонниця природи, за пишним лісом...я робила довгогодинні проходи серед природи, де набирала сили... З однієї з таких дальніх прогулок я привезла з собою з великого лісу здобуток, а це – «Битву», котру бачила я власними очима, перебувши більше, як день, у лісах, де зрубували ліс, і де мала нагоду бачити боротьбу робітників з столітніми великанами, соснами та смереками, й подивляла фізичну силу і сприт одних та опір та маєстат природи з другої сторони...» [34, т. 8 с. 351-352]. Письменниця показує людство яке впевнено крокує шляхом цивілізації, але за сутністю залишається великим варваром.

Твір О. Кобилянської відзначається особливими барвами карпатського лісу, картинами природи яка і є головним героєм твору: «Десь не десь на землі лежали дерева-великани, підриті і поборені віком, або і розколені громом. Спочиваючи в траві, були зверху оброслі мохом, а в середині порожні й порохнаві. Біля них була молода деревина, в долині широкогалуза, а в горі струнка, і повна молодечої гнучкості.» [6, ч. 77]. Для занурення читача у твір письменниця використовує різні художні засоби наприклад, уособлення: «Від часу до часу проносилось воздухом жалісне, сумне скрипіння. Воно походило від здорових, поодинокі полишених ялиць, котрі, молодечо стрункі й незвичайно буйного зросту, стояли без галуззя й мали лише на самім вершку корони» [6, ч. 79].

Досліджуючи художню специфіку творів О. Кобилянської, Леся Українка в статті «Малоруські письменники на Буковині» зазначила, що «найреальніші картини вона постійно супроводить ліричними відступами, які нагадують симфонію, де враження пейзажу і руху душі зливаються в одну неподільну гармонію» [31, т. 8 с. 275]. Леся Українка дуже позитивно

відгукувалась про твір «Битва» і в особистій переписці з О. Кобилянською не втрачала можливості оцінити її талант: «В нашій літературі нема пейзажиста над Вас, і я не знаю, як готова цінити Вас за се, бо дуже люблю пейзаж в літературі, і завжди мені його бракувало в нашому письменстві» [31, т. 11 с. 194].

Один із найбільших прозових творів О. Кобилянської у «Буковині» 1896 р. – «Царівна», який публікувався у п'ятдесяти чотирьох частинах часопису з травня по серпень. Повість, письменниця, присвятила своїй матері: «Присвячую своїй матері Марії Вернерів Кобилянській» [6, ч.100].

Повість «Царівна» – модерністський твір української літератури. У творі порушена проблематика феміністичних поглядів того часу. Своїм новаторством авторка ніби «будить» інтелігенцію до переосмислення соціальних проблем. Письменниця у творі зображує українську жінку-інтелігентку Наталку Веркович яка виборює свої соціальні права – дозвіл на читання книг, на рівноправне спілкування з чоловіками, відмову від небажаного одруження, а також звільнення від нав'язливої родини дядька. Для розуміння Наталки потрібно зануритись у її внутрішній психологічний стан, адже саме він дозволить зрозуміти її прагнення та почуття. Не даремно у статті «Малоросійські письменники» Леся Українка називає твір «психологічним романом який опрацьовує тип інтелігентної жінки, яка бореться за свою індивідуальність» [31, т.8 с. 280].

Повість «Царівна» привернула до себе увагу багатьох критиків. Усі по різному відгукуються на новаторський твір. Осип Маковей, як автор передмови спочатку відгукувався дуже позитивно: «Велике начитання й богацтво незвичайно глибоко передуманих рефлексій при великій масі ніжного чуття надає її творам, як наприклад «Людина» і «Царівна» характер студій психольогічних» [35, с.8]. Але згодом, у літературно-критичній студії, надрукованій у Літературно-науковому, він критикує авторку називаючи її роботу спробою покрити її власне жіноче нереалізоване бажання: «героїня або прагне вийти заміж, або відмовитися від усього заради творчості. Таке

патріархальне трактування йде впереріз із бажанням авторки створити повість, що буде критикувати "жіночу культуру", яку жінкам нав'язали» [35, с. 63].

Однак історик та критик Агатангел Кримський у рецензії для «Зорі» дає високу оцінку повісті О. Кобилянської. Він вважає, що «всі закиди, які можна зробити добродійці Кобилянській, будуть або дрібні, або суб'єктивні» [2, с. 460]. А саму О. Кобилянську називає «видатним, симпатичним талантом» [2, с. 459].

Твори О. Кобилянської часто критикувались колегами-чоловіками. Іван Франко хоч і сказав, що це «перша українська повість побудована не на любовних інтригах» [46, с. 160], маючи на увазі психологічну буденність, але зауважив, що такі феміністичні настрої твору тому, що автор твору — жінка: «Се майстерна, тонко гаптована тканина, якій бракує лише руки енергійного артиста, який міг би злучити поодинокі рядом нанизані сцени в гарний і ефективний малюнок» [46, с. 161].

Розкритикував образ Наталки Сергій Єфремов вважаючи що «бути собі самоціллю і водночас служити народу» [53, с. 78] неможливо. Літературознавець вважає, що авторка ідеалізує героїню.

Ольга Кобилянська не засмучена перебігом подій. Вона розуміє, що суспільство, тільки готується до нових соціальних змін. У своєму щоденнику вона пише: «Все, що я пишу, належить тільки українським жінкам» [34, с. 354]. Вона відкриває їм поняття емансипації суспільства.

Високу оцінку «Царівні» дають критики-феміністки. Соломія Павличко наголошує що «творчість Ольги Кобилянської є модерною та прогресивною» [37, с. 679].

Тамара Гундорова зауважує «на вплив німецьких письменників на повість» [18, с. 20], а також «ніцшеанські мотиви у повісті» [18, с. 30].

Віра Агелева у свої критиці порушує питання особистого жіночого простору і вміння «бути самій собі ціллю» [1, с. 19].

Хоча повість і справді не є реалістичною, однак питання жіночої культури, незалежності та емансипації і сьогодні є актуальними проблемами нашого суспільства.

Українська проза на сторінках газети відіграла значну роль у розвитку національної літератури. Суспільно-політичні аспекти у часописі за 1897 рік висвітлено у творах буковинських письменників С. Воробкевича, О. Кобилянської, О. Маковея, І. Синюка, С. Яричевського, Є. Ярошинської.

У «Буковині» 1897 р. були надруковані такі прозові твори **С. Воробкевича**: «Амброзій Остапкевич» [7, ч. 187-190] та «Хто винен?» [7, ч. 211-212]. Перший твір є сатиричним оповіданням, у якому автор висміює місцеве духовенство, прототипом якого бачимо Амброзія, який вчився на дяка, проте нічого путнього з того не вийшло: «виріс Амброзій мов смерека, а здоровий мов дуб. Та тільки й всього, що був він великий і здоровий, а прийде заговорити щось путнього, комусь пораду дати, то вже не було в силі дяківського розуму. Було як скаже що, то ні до людей, ні до чорта...» [7, ч. 187]. Влучно письменник охарактеризував його народним прислів'ям: «сова, хоч би й попід небеса літала, то соколом не буде...» [7, ч. 187]. Так автор показує нам, що люди не мають з кого брати гідного прикладу, як ставитись одне до одного та вирішувати свої проблеми. О. Маковей позитивно оцінив твір у статті «Загальні замітки про оповідання Ізидора Воробкевича», охарактеризувавши його як «правдивий образок з життя» та зазначив, що в ньому відчуваються помітні ознаки відходу автора від романтичного напрямку у бік реалізму [Цит. за: 47, с. 7].

У новелі «Хто винен?» негативно зображено життя західноукраїнської інтелігенції – панів молодих та старих, «підстрижених» та «підголених», у «сурдутах» та «в окулярах», які прибули до затишного гуцульського села над Черемошом, де мешкає «привітний та веселий», «вільний серцем» народ – гуцули [7, ч. 211]. Автор показав їхню підлу діяльність, якою вони тільки руйнували життя селян. Пани прибули «зі столами, хоругвами, ланцями і дручками» і протягом усього літа «міряли вони вздовж і впоперек наші гори»

[7, ч. 211]. А коли вони поїхали з села, то заманили наївну Катерина, молоду вродливу дівчину. Її батько від сорому та суму захворів і помер, а мати стала нещасною та немічною. Стефан Вдовиченко, коханий дівчини, який мріяв про щасливе життя з нею, так і не побачив її. Невдовзі Катерина сама з'явилася та покірно молила про прощення. Стефан готовий був її прийняти, однак дізнався про її таємні зради. Образ Катерини свідчить нам про те, що вона, будучи під впливом «панів», втратила всі свої моральні цінності. С. Воробкевич зобразив деморалізуючий вплив панів з міста, інтелігенції та державних службовців на простих гуцулів. Хоч автор не вказує, хто винен, однак весь сюжет підводить читача до такого підсумку.

У 1897 році з'явилася в газеті новела О. Кобилянської «Некультурна» [7, ч. 198-205]. У ній авторка зацентувала увагу на реаліях буковинської Гуцульщини. Тобто, не просто оповіла про дві сусідні гори – Магуру й Рунг, а пов'язала текст з конкретною місцевістю. У творі виступають цигани й волохи, але для письменниці важливо було вказати, що героїня – гуцулка.

Леся Українка зазначила, що текст є специфічним для сприйняття, якщо читач не побував у тій місцевості. Вона оцінила новелу у статті «Малорусские писатели на Буковине» (1900), не побувавши в Карпатах, і передусім звернула увагу на ідеологічний підтекст: «Некультурна» [...] історія селянки-гуцулки, емансипованої не за теорією, а за інстинктом. [...]. Нещастя не ламають, а гартують її: не дивлячись на пережиті драми, вона твердо вірить у своє "щастя" [31, т. 8, с. 71–72].

Василь Сімович, який також присвятив Ользі Кобилянській низку своїх статей, відзначав: «справжніх гір я не бачив, і чогось мене до них і не тягло. Тим-то якимось без уваги пройшли у ввіді Маковея слова про карпатські новелі Кобилянської. Тільки ж як я з кінцем 1897 р. побував у справжніх горах [...], як я на власні очі побачив цю нев'ялу красу Карпат під саму зиму, я такий був захоплений, що все, що я колись читав про гори, зробилося відразу іншим» (1928) [54, с. 222].

Також літературні критики акцентують увагу на свободолюбній особистості головної героїні на ім'я Параска та зазначають, що «для втілення свого художнього задуму О. Кобилянська використала елементи гуцульського фольклору, мальовничі описи гірської природи, елементи народної міфотворчості та фольклору» [10, с. 77; 65, с. 222]. Авторка описує твердий характер сорокарічної удови, яка, попри численні нещастя стійко протистоїть усім негараздам і продовжує вірити у краще. Гори відіграють важливу роль у вихованні людини, адже саме природа сформувала у неї ключові якості. Це проста буковинська жінка хоч і не освічена, але при цьому дуже розумна, зі стійкими моральними переконаннями, розсудлива, самодостатня, рішуча, оптимістична, талановита: «вирізує з дерева хрести, ложки, мисочки або щонебудь інше дрібне, що їй на думку прийде» [7, с. 329]. Свої здібності Параска пояснює так: «Як візьму дерево в руки, воно вже і саме виправиться» [7, с. 329]. Насправді ж, Параска, схильна до чоловічої роботи, успадкувала свій дар від батька, який «був великий майстер – будував церкви» [7, с. 331]. О. Кобилянській вдалося створити в читача переконання, що особливості характеру головної героїні тісно пов'язані із її походженням, із суворими умовами гірського життя, які загартували Параску.

Навіть сама письменниця мала власний реальний прототип: у 1901 році в одному з листів до О. Маковея письменниця зазначала, що побувала там із Л. Українкою, ходила з нею до гуцулки на ім'я Параска «але її хатка була зачинена» [30, с. 478] і вони не змогли дізнатися, де вона і що з нею сталося.

Як слушно зауважує М. М. Васильчук, письменниця посприяла введенню в тогочасну українську літературу образу жінки, селянки-гуцулки, з яскравою особистістю, яка позначається «небуденністю та елементами емансипованості» [9, с. 78].

Ольга Кобилянська і з власного досвіду, і на рівні морфологічному була знайома з особливостями буковинської Гуцульщини, тому ці враження, спостереження, здивування вона намагалась передати читачеві. Отож, у цьому

творі про гори використано цілу низку деталей, які дають підстави класифікувати їх як гуцульський текст української літератури.

У 1897 році в «Буковині» було надруковано повість **О. Маковея** «Залісся» [7, ч. 33-37, 41-53, 55-62, 64-67, 69-78, 88-96, 99-103, 105-106, 108-110]. У центрі сюжету виступає персонаж Славко Левицький в образі позитивного героя-просвітянина, що готовий працювати для народу. Критики оцінили твір досить стримано. Твір вийшов надто розтягненим, композиційно слабким, із млявим, не дуже струнким сюжетом. Славко Левицький не є тим героєм, який щось робить, він лиш пробує, а за роботу береться в кінці повісті. Отримавши звання богослова, хлопець повернувся до Залісся зневіреним, розбитим через невдале женихання і мав зробити багатий вибір: вигідно одружитися й осісти на багатій парафії, віддатися громадським справам, або ж стати вчителем і просвіщати власний народ. Химерні думки Славко змушений був відкинути через деякі обставини свого життя. Після коротких роздумів він висвятився «безженним» священиком і посів після смерті батька його місце в Заліссі.

За намірами працювати для народу Славко Левицький нагадує нам Павла Радюка з повісті «Хмари» І. Нечуя-Левицького, Семена Жука з повісті О. Кониського «Семен Жук і його родичі», а за реалізацією намірів – «зайвих людей» мертвих душ» у галицькому суспільстві на зламі століть, як Ходьцьо з повісті М. Павлика і Славко Матчук з повісті Л. Мартовича «Забобон». Ф. Білецький справедливо зауважив: «У викритті засобами сміху буржуазно-клерикальної інтелігенції як провідної теми твору автор різною мірою розвиває традиції повістєвої форми І. Франка («Основи суспільності», «Великий шум»), М. Павлика («Пропавший чоловік»), Д. Лукіяновича («За Кадильню») та інших різних за обдарованням митців, творчість яких об'єднувалась принципом реалістичного відображень і явищ дійсності» [4, с. 6].

Грунтовний аналіз повісті зробила О. Кобилянська. Вона зазначила найбільшим прорахунком автора те, що він не скрізь виступає як митець-

артист, що поруч із блискуче написаними рядками трапляються сторінки з сухим, малообразним описом подій та людських відносин. Писменниця зауважила: «Він віддає життя і людей крізь призму свого спокійного, гумором випосаженого єства, безпретенсіонально і виразно, надумуючися .. майже засухо, се його головна хиба, але і без кокетерії з публікою о з'єднання симпатії на кошт штуки. Він не грається ані словами, ані символікою, не шукає за ефектами і за всякими прикрасами не раз дуже підозрілого артизму нових літературних стремлінь» [29].

Творчими досягненнями автора О. Кобилянська вважає реалістичність змальованих автором зображень життя сільської Галичини: вражаючих економічних злиднів, викликаних надмірно обтяжливими податками, неосвіченості селян, а також їх ставлення до намагань галицької інтелігенції змінити ситуацію [30, с. 166].

М. Грушевський також критично оцінив твір у рецензії на повість за пасивність головного героя Славка Левицького, а також за невиразність його програми дій [Цит. за: 24]. Отже, сучасники автора очікували набагато більш чітко сформульовану та витриману ідеологічно позицію, а також більшу виразність, різноманітність та яскравість літературно-художніх засобів тощо. Втім, його манера письма загалом відрізняється реалістичністю, лаконічністю, дуже обережним використанням засобів художньої виразності, зокрема епітетів, оцінних позначень тощо.

Щодо ідейного задуму, сам О. Маковей наприкінці життя розтлумачував критикам, що у даному творі він лише намагався проаналізувати життя галицького села, не мав наміру представляти програму його порятунку та й взагалі прагнув уникнути небезпеки створити чергову літературно-ідеологічну утопію [Цит. за: 24].

Дуже реалістично автор змальовує побутове священицьке життя, фокусує увагу на постаті сільського панотця, що мешкає у небагатому українському селі та має велику родину. Це людина, якій ніколи вдаватися до глибоких філософських чи теологічних роздумів, виконувати свої

безпосередні душпастирські обов'язки, допомагати селянам у вирішенні проблем громади. Всі його думки зайняті турботами про господарство, про своїх численних нащадків, яких необхідно прогодувати, вивчити та вивести у люди. Селяни це все добре бачать. Їх ставлення до панотця озвучує селянин Головатий, коли зауважує, що непогано було б, заборонити одружуватися українським священикам, бо «присіли єго діти, він газдує, як кождий з нас, зводить – як може – кінці докупи, а про своїх парафіян не має і часу думати» [7, ч. 53]. Ще більше ускладнюється положення родини, коли в ній народжується ще одна дитина. Отець Левицький, якому і до того не вистачало грошей на утримання малечі, приймає «доленосне» рішення «не жалувати ніякого селянина і за треби церковні правити якнайбільше» [7, ч. 64].

О. Маковей створив реалістичний образ українського сільського священика, втілив в ньому ті типові риси, які мав змогу неодноразово спостерігати на власні очі. Він показав, що авторитет духовенства важливий для населення краю. Селяни більше не сприймали священика як шановану духовну людину, здатну дати мудру пораду, допомогти у скруті. І основна причина цього, на думку автора, полягала у особливостях матеріального становища сільських священників, більшість з яких мали мізерні засоби для існування, тому були змушені нехтувати справами громади та своїм духовним розвитком, віддавати усі свої сили та весь час веденню власного господарства. Глибоку певність щодо марності будь-якої спроби покращити життя громади, допомогти власним парафіянам, Василь Левицький озвучив, коли виправдовував власну бездіяльність, відповідаючи своєму молодому та ідеалістично налаштованому синові: «І я, і ти, і всі ми безсилі супроти непорядності, глупоти і нужди» [7, ч. 67].

Отже, спочатку Славко Левицький виступає в ролі позитивного героя, який прагне працювати заради народної просвіти. Втім, до реальної діяльності в цьому напрямку справа не доходить. Молодий священик мріє побачити, що його односельці стали освіченими та заможними. Йому здається, що для цього потрібно лише пояснити їм що і як робити, скерувати людей, показати їм

перспективу. На зборах громади Славко Левицький розповідає про намір відкрити у селі читальню чи заснувати братство. Але серед селян його плани підтримки не знаходять, а сам він стикається з перешкодами, які не здатний подолати. У підсумку він переконується, що насправді «се так легко не йде, як ему здавалося» [7, ч. 105], його наміри залишаються невтленими, а сам він поступово починає втрачати надію щось змінити, все частіше іронізує щодо свого життя: «тим часом бавлюся в патріота, працюю для народу» [7, ч. 107].

Солідаризуючись з науковцями, зокрема, з І. Приліпко, вважаємо, що підхід О. Маковея є реалістичним й авторові вдалося показати в образах батька та сина Левицьких типових представників галицького та буковинського духовенства [26, с. 176-178].

Окрім образу головного героя, у повісті «Залісся» були створено низку образів радикальних демократів, представників різних соціальних верств. До них належать: селянин Головатий, вчитель Горошинський та студент Петро Дорош. Хоча письменник не вдається до відвертого викриття, проте змальовує їх так, що вони викликають у читача не осуд, а скоріше співчуття. Він досить переконливо репрезентував негативну роль та пристосовницьку сутність частини інтелігенції та духовенства Галичини періоду кінця XIX – початку XX сторіччя.

Реалістично написаний і наступний надрукований у «Буковині» твір – повість «Вуйко Дорко» [7, ч. 150-155]. У центрі сюжету виступає головний герой – «пан директор», вуйко Дорко. Це позитивний образ людини з ліберальними поглядами, що бачить своє призначення у служінні народові та просвітництві. Пан директор віддано служить своїй професії, він уважний до учнів, які його люблять та поважають. Осип Маковей навіть дещо ідеалізує головного героя. Описує Дорка дуже простою людиною, що охоче та поважно спілкується зі всіма, незалежно від віку та стану, настільки відданий своїй справі, що у свої роки – трохи за тридцять – навіть не замислюється про можливість покращити особисте життя, а натомість весь у роботі. Він живе

«майже скупю», але віддає «сотки» «на видання книжок», вважає, що жінка має бути не «до кухні та дітей», а товаришкою по життю.

Погоджуємось з думкою О. В. Гонюк про універсальність та своєрідність метафоричності цього твору, про тяжіння Осипа Маковей до метафор, які по суті є мініатюрними, забарвленими «філософською розважливістю» міркуваннями, що здатне разом з іншими авторськими тропами розкрити його своєрідне бачення навколишнього світу [17, с. 28].

Дійсно, у цьому творі розробку соціально-побутової проблематики автор здійснює через затвердження таких особистісних якостей-цінностей, як жага до діяльності, що у головного героя втілюється через викладання, участь у громадських заходах та фінансування видавництва літературних творів, прагнення до свободи.

У творі «Вуйко Дорко» О. Маковей продовжує розкривати тему пошуку молодими представниками місцевої інтелігенції шляхів служіння народові. Образ поповича Левицького автор доповнює у цьому творі образом молоді попівни Мані. Вона, як і Славко Левицький, не спроможна докорінно змінити ситуацію в селі, не має для цього належних можливостей, але все одно активно діє, робить все, що від неї залежить. Вона розповідає, що «доки в Середліссі школи не було, я вивчила читати й писати дваццятєро дітей» [7, ч. 153]. Крім цього, Маня матеріальну намагалась допомогти селянам. Вона «дала вже своїм селянкам заробити кілька сот гульденів. Даю їм роботу, продаю їм, а сама з того ані крейцара собі не беру. Не багато се їм помогло, та краще щось, як нічого. Нехай на мене селяне не нарікають, що ось то, мовляв, попадянка дармо їсть їх хліб» [7, ч. 153].

В образі Мані бачимо приклад представниці нового покоління українського жіноцтва, молоді прогресивно налаштованої інтелігентки, свідомої, безкорисливої, активної, самодостатньої та незалежної. Вона вміє працювати і здатна сама себе забезпечувати, тому відчуває себе повноцінним членом соціуму, її хвилюють реальні суспільні проблеми, а не думка про те, як вигідно вийти заміж. Реалістичності твору додає те, що письменник дуже

влучно проілюстрував суспільне ставлення до таких жінок: насторожене та дещо негативне. Наприклад, коли вуйко Дорко та отець Сулима розмовляють, останній достатньо зневажливо висловлюється щодо Мані, каже, що це «еманципантка» [7, ч. 154], яку б особисто він нізащо б не обрав за супутницю життя: «я не брав би такої панни за жінку, що хоче бути мудріша від мене. Жінка до кухні і до дітей, а від політики здалека!» [7, ч. 154].

Отже, дуже схожими ідейно-тематичні особливості прозових творів О. Маковея є з його поезіями. Головною тут виступає національна ідея. Погоджуємось з думкою літературознавців, зокрема, з О. Сліпушко, що у літературному доробку О. Маковея присутні як новаторські пошуки нових художньо-стилістичних засобів, так і усталені літературні традиції. І ці, здавалося б протилежні тенденції, цілком гармонійно поєднані українською національною ідеєю [29, с. 179]. Письменник переконливо обґрунтовує гостру необхідність покращити становище буковинських та галицьких українців, особливо найбільш вразливої верстви – селян, розмірковує про роль у цьому процесі інтелігенції, вдається до пошуку шляхів, здатних реально вплинути на ситуацію.

Також у 1897 році в часописі друкувалися твори молодого буковинського письменника **І. Синюка**, який дебютував на сторінках «Буковини» напередодні, 1896 року, із оповіданням «Соколець».

На сторінках «Буковини» ознайомлюємось з новелою автора «Баль на провінції» [7, ч. 31], з оповіданням «Явдоха» [7, ч. 191] та низкою оповідань з циклу «Образки з природи: з оповідань лісничого»: «Пожар лісу», «Ранок на гірській поляні», «Бджоли», «Звірячий цвинтар» а також «Буря», [7, ч. 104; ч. 123-124; 6, ч. 100-101].

Висновки до розділу II

Отже, протягом 1897 та 1898 років на сторінках «Буковини» було опубліковано сто двадцять прозових творів, серед них: оповідання, новели,

нариси, притчі, гуморески буковинських літераторів С. Воробкевича, О. Кобилянської, О. Маковея, І. Синюка, Т. Галіпа, В. Щурата, С. Яричевського та Є. Ярошинської, та ін.

Проаналізовані твори поєднує також і чітка гуманістична спрямованість, те, що в них, здебільшого, представлена пересічна людина у тогочасних життєвих обставинах, здебільшого складних. Це – селяни, представники інтелігенції, духовенства, артисти та окрема група персонажів – буковинське жіноцтво, що лише починало на той час свій шлях до самоствердження, до володіння рівними із чоловіками правами. Всі вони прагнуть віднайти власне місце у системі соціально-політичних відносин, які стрімко змінюються і ставлять більшість із них на межу виживання, руйнують звичні для них сімейні, моральні та духовні цінності.

Популяризація творів молодих місцевих літераторів мала вагоме значення для розвитку української літератури, як на Буковині, так і на інших територіях, де мешкали наші співвітчизники. За відсутності чи, принаймні, слабого розвитку книговидавництва українською мовою чи інших інформаційних засобів, саме завдяки газеті, яка поширювалася світом, із творчістю українських буковинських письменників знайомилися у найвіддаленіших куточках різних імперій. Незаперечною заслугою авторів, твори яких друкувалися у часопис упродовж досліджуваного періоду, є те, що вони ознайомили широкий загал із життям краю і цим наблизили Буковину до інших частин України, показали, що місцеві мешканці мають ті самі проблеми та прагнення, що й українці Наддніпрянщини та інших територій, сприяли формуванню та зміцненню почуття спільності українського народу.

РОЗДІЛ III. Освітній процес на Буковині

У 1849 р. Буковина стала незалежним «краєм» Австрії. З того часу польський вплив на шкільництво краю помітно впав. Усі школи перейшли під керівництво «Краєвої Шкільної Ради». Рада складалась з 12 членів, які в основному були румунами й німцями. Тільки згодом українці змогли мати кількох представників у цій керуючій верхівці. А саме професор Єротей Пігуляк та професор Чернівецького університету – Степан Смаль-Стоцький, а згодом радник Мелетій Галіп.

Перші уроки української мови розпочались у чернівецькій гімназії з 1852 р. Це були ще дуже примітивні заняття. Вивчення мови впроваджувалося з першого класу за Букварем, адже учні з народних шкіл не знали української мови. Дітей навчали граматики до 5 класу, а потім вони вивчали церковно-слов'янську мову «тільки учні хоч якось вивчали українську, як потрібно було вчити іншу мову» [25, с. 683].

Завдяки «краєвому закону» шкільництво почало розвиватись. «У 1870 р. на Буковині вже було 116 шкіл. До 1896 р. це число зросло до 335, з яких українськими були тільки – 131. Українсько-німецьких, українсько-румунських та подібних поєднань – 34. Загалом у школах навчалось близько 20 000 українських дітей» [25, с. 684].

Не всі школи не відповідали своєму званню. Не вистачало вчителів з якісною освітою. Шкільного приладдя також не вистачало, а більшість інспекторів були байдужими. Особливо інспектори-румуни, які були негативно налаштовані до українських шкіл. Позитивна картина була у школах Вижницького та Вашківського повітів, де інспектором був Юрій Федькович. Він відповідально ставився до проблем відвідування учнями шкіл, до професіоналізму вчителів. Однак не всюди можна було бачити бажані результати, адже для цього потрібна робота не тільки однієї людини [25, с. 663].

У цей період на Буковині розпочалась боротьба між так званими «твердими» та «народовцями». Спочатку за мову, а згодом і за правопис. «Уже в той період Ю. Федькович намагався переконати Краєву Шкільну Раду, про обов'язкову народну мову та правопис у школах краю. Він розробив на його основі фонетичного правопису «Буквар», але рада проєкт не прийняла. У цьому питанні підтримав Ю. Федьковича Омелян Попович, який був у той час інспектором у Сереті. У 1895 р. правопис все таки було введено у школи Буковини» [25, с. 663].

Після відходу Ю. Федьковича на його місце призначали різних інспекторів, але ніхто із них не знав української мови, тому на деякий період, школи знову опинились у занедбаному стані.

На велике щастя, у 1895р. як помічного референта в Краєвій Шкільній Раді у Чернівцях, було запрошено Омеляна Поповича.

Це був переломний момент для українських шкіл на Буковині. Він – учитель, який опанував усі формальні вчительські кваліфікації, активний громадський діяч, був членом усіх громадських товариств у Чернівцях. Невгамовною працею здобував пошану та підтримку в реалізації своїх задумів і підтримку у колег сподвижників.

У статті "Народне шкільництво на Буковині" [6, ч. 22] описуються проблеми які були порушені на засіданні буковинського краєвого сойму. Першим виступав буковинський педагог, громадський та політичний діяч, поет, прозаїк, публіцист - Єротеї Пігуляк. Він порушив питання відкриття нових народних шкіл, адже єдина руська школа у Чернівцях була переповнена. У повітах були тільки "одноклясові" руські школи, тому очікувати високого рівня знань для продовження у руській гімназії, годі й очікувати. Загалом, народна школа була підготовлена для надання освітніх послуг двох стам учням, а останній навчальний семестр закінчило триста шістьдесят сім учнів. "Велике число учеників мусить сідати на вікна, а друга, ще більша частина стоїть через 5 до 6 годин денно коло стола учителя і слухає науки. Серед таких обставин перемінюється школа на карний заклад!" [6, ч.22]

говорить Є. Пігуляк. Було порушено питання розподілу гр. пр. школи. Ректор університету Єсевій Попович зазначив, що не варто поділяти школи бо "бачить задачу церкви в тім щоб вона оба народи вчила розуміти себе обопільно" [6, ч. 22]. На засіданні були присутні професор С. Смаль-Стоцький, О. Попович які виступали з промовами про важливість відкриття руських народних шкіл.

Промова С. Смаль-Стоцького на засіданні була видана у наступному номері газети [6, ч. 23]. Він зауважує, що волоські школи отримують більшу фінансову підтримку зі сторони влади "про школу не дбає ся у нас рівномірно і що власне руську честь занедбує ся" [6, ч. 23].

Омелян Попович активно дбав про те, щоб усюди, де живуть українці, були школи. За підтримки таких же ревних у цій справі [7, ч.22] йому вдалось домогтись великих результатів. Маючи досвід у вчителюванні, і знаючи як мало користі дає школа з одним, двома класами, він розширював школи для збільшення класів, так що на Буковині швидко з'явилися 4-5, а то й 6-ти класові школи.

З рубрики новин газети за одинадцяте квітня 1896 р, дізнаємось, що напередодні було засідання міської та шкільної рад на якій обговорювались питання заснування народних класів "з уваги на заснована руської гімназії в Чернівцях і зі збільшенням великого числа руських дітей в чернівецьких народних школах треба конечно ще в 1896 р. засновати чотири паралельні руські класи при народній школі" [6, ч. 80]. З огляду на це, редакція газети вважає, що русини в міській раді "повинні постаратися о як найскоріше полагоджено сеї важної справи" [6, ч. 80].

До того часу як О. Попович став шкільним інспектором на Буковині, у громадах з мішаним населенням, існували так звані «дивоглядні школи» де навчання велось кількома мовами. Один із важливих проектів передбачав розділення таких шкіл, що і було зроблено. Так у цей період у Чернівцях з'явилось «4 школи з повністю українською мовою викладання» [25, с. 664].

Однією із проблем розвитку освітнього у повітах були так звані "председателі" місцевих шкіл. На такі посади назначали священників, які були волохами чи москалями і не були прихильні до шкіл "переслідує учителя на кожному кроці, чорнить його перед старшиною і старається на всякий спосіб підкорити його повагу в громаді, щоби він не мав жадного впливу на ню" [6, ч. 82].

Це було зумовлено тим, що священники не відокремлювали науку від релігії, і всіма способами намагались придушити будь-які благі поривання учнів до нових знань. Вони виступали по селах налаштовуючи людей "проти школи і учителя" [7, ч. 82].

Створювали власні православні читальні читаючи селянам з "Купчанкового "Просвещенія" про російського генерал-губернатора Ігнатєва, а з "Православної Буковини" про смерть батька Александров III" бо він волоської віри, а хто не читає по волоських, того Бог покарає. Таким чином гальмуючи розвиток просвітнього руху. Другі члени ради, зазнавши негативного впливу священників, також були проти школи і прогресу. Священники інспектували школи і вимагали від учителів неможливого, тим самим показуючи його в негативному світлі через невиконанні обов'язки. Ніхто не смів перечити "а борони Боже, щоби єму що сказати, бо він має право на то" [6, ч. 82].

Досліджуючи часопис не могла не привернути нашу увагу стаття видатного українського історика Мирона Кордуба. Свою роботу під назвою "Брус" [6, ч. 90] публіцист присвячує переосмисленню важкої долі сільського учителя " котрий відчуваючи високе громадське покликання, змушений терпіти зверхнє та насмішкувате ставлення до себе з боку представників адміністрації різного рівня, що вбачають у ньому лише маленький гвинтик державної машини [6, ч. 90].

Завдяки наполегливій праці О. Поповича, С. Смаль-Стоцького та ін. кількість шкіл зростала. Кваліфікованих вчителів не вистачало, тому у школах з'явилися так звані «помічні» учителі, які після трирічної практики склали фахові іспити і ставали повноправними педагогами.

Саме у цей час на Галичині, у зв'язку з політичними проблемами, було звільнено чимало українських вчителів. Деякі з них пробували щастя на Буковині, хоча румуни їх не любили, О. Попович з радістю приймав їх до буковинських шкіл. Багато із цих вчителів виявились висококваліфікованими спеціалістами і активними громадськими діячами. За редакцією Осипа Маковея у 1896 році була опублікована стаття про стан галицького шкільництва [6, ч. 193].

У 1910 за пропозицією О. Поповича, у повітах Буковини було призначено національних шкільних інспекторів для шкіл кожної викладової мови (тобто української, румунської, німецької, польської й угорської). У такий спосіб, українські школи мали потрібну педагогічно-методичну підтримку і заступництво на випадок будь-яких зазіхань і нападів на українські школи.

Покращенню рівня освіти служили дитячі видання товариства «Руська Бесіда»: «Бібліотека для молоді, селян, міщан», журнал «Ластівка», журнал «Читальня». Інспектори передплачували для шкіл свого повіту львівські видання «Українського Педагогічного Товариства»: журнал «Дзвінок», а для вчителів – журнал «Учитель» [25, с. 666].

Навчальний процес проходив на високому рівні. Учні випускних класів мали такий високий рівень, що його цілком вистачало для пересічного інтелігента. У буковинських міських і сільських школах був однаковий рівень навчання. У Чернівцях вчили те ж саме, що й у відлюдному хуторі. Люди бачили користь школи і часто робили великі пожертви для будівництва нових.

Найактивнішим соціальним станом, у часи відродження Буковини, були українські вчителі. «Народний Дім, бурса ім. Ю. Федьковича, читальні, Каси

Райфайзена, гуртки – створено за пожертвування (у більшій мірі) буковинських вчителів» [25, с. 667].

У 1904 р. у Львові, спільно із галицькими вчителями було створено товариство «Взаємна Поміч галицьких і буковинських учителів». яке видавало журнал „Промінь”. Формально товариство розпочало свою діяльність у Львові, але через жорстку польську цезуру журнал видавали на Буковині. Як виявилось, інтереси вчителів обох країв були відмінні, тому у 1908 р. на Буковині було засновано „Вільну Організацію Українського Вчительства на Буковині”, що створила свій власний орган „Каменярі”. Цей часопис швидко набув поваги, бо займався не тільки становими й шкільними справами, але й критично втручався в національно-громадське й політичне життя, займаючи відважне й мужнє становище.

Напередодні першої світової війни на Буковині нараховувалось 180 українських громад з 330 тисячами населення; 216 українських шкіл, що мали близько 800 класів і 822 українських учителів. Окрім того, було ще 17 мішаних народніх шкіл, у яких, крім української мови, вчили ще й іншої, вживаної в краю мови — німецької або румунської. Якщо у школі було 20 дітей іншої національності, то за вимогою батьків для них відкривали окремий клас.

У 1912 р. Омелян Попович пішов на пенсію, але продовжував трудитись в улюбленій справі. Краєвим шкільним інспектором став учитель гімназії, а тоді директор української гімназії у Вижниці Антін Клим .

Протягом двох років ішла чітко налагоджена праця в українських школах Буковини.

Несподівано прогрімала I-а світова війна. «Буковина перетворилась у велике побоїще. Частина вчителів була мобілізована в австрійську армію, ще частина пішли добровольцями в „Українські Січові Стрільці”, ще інші емігрували в Західну Австрію» [1, с. 669].

Про навчання не могло бути і мови. Краєва Шкільна Рада покинула Буковину, і повернулася аж у травні 1918. У той час багато вчителів були волонтерами у таборах біженців, де навчали грамоти українських дітей.

Австрія виявилась нестабільною, тому потрібно було думати про порятунок який Буковина вбачала у ЗУНР. Але ніхто не міг передбачити майбутнього. 11-го листопада 1918 румунське військо зайняло столицю Буковини – Чернівці. Відважний, але короткий український спротив не зміг загальмувати натиску. Вся Буковина потрапила під румунську окупацію» [15].

«Гляньмо на статистику шкіл на Буковині від 1788 – до першої світової війни: з 12 шкіл у 1788 р. і 32 шкіл народних у 1792 році це число зросло в 1873 р. до 173 шкіл, а в 1896 р. до 335; між ними українських 131 та українських утраквістичних (двомовних) 48, а в 1911-1912 роках число їх зросло до 531 школи. Значення такої кількості шкіл побачимо з такого прикладу: перед першою світовою війною в Галичині було 500 сіл, де ще не існувало школи. В той самий час на Буковині на 343 громади була 531 школа і не було ні однієї громади, де б не працювала школа, зате були громади, де було- й по кілька шкіл.» [1, с. 670].

У 1910-1911 шкільному році на Буковині було, як уже згадано, 531 народна школа. Між ними щодо викладової мови було найбільше українських шкіл, а саме:

Німецьких 82	Німецько-українських 6
Польських 12	Нім.-рум.-укр. 5
Українських 216	Нім.-поль.-укр. 1
Румунських 179	Румунсько-укр. 2
Угорських 5	Німецько-польських 3
Німецько-рум. 19	Нім.-рум.-поль.-укр. 1

«Хоча українських шкіл найбільше, все ж таки відсоток дітей-українців був менший від відсотку усіх дітей» [1, с. 670].

Журнал «Шлях Освіти», Харків, подає статистичні дані про шкільництво на Буковині напередодні першої світової війни: «Учителів було 2 003, учительок 894. Разом навчалось в усіх народніх школах 112 752 дітей, а між ними близько половини дівчат і половина хлопців. Усіх дітей шкільного віку було на Буковині 122 014 душ, а з них хлопців 62 491 і дівчат 59 523. Як

бачимо, понад 10 000 дітей не ходили до школи, але насправді було так: вдома вчилися 3 642, хворих (дефективних) було 1 423. Отже в дійсності не вчилися тільки 4 060 дітей, тобто близько 4%; з того виходило, що з молодого покоління 95% уміли писати й читати. Школи мали від 3 до 6 класу. Тому можна сказати, що Буковина на початку 20 ст. посідала видатне місце, бо мала на 7 осіб населення одного учня, або 14 школярів на 100 осіб» [1, с. 672].

Отже, незважаючи на усі перепони, українська освіта на Буковині розвивалась і була поштовхом для розвитку освітнього процесу на усіх Українських землях.

3.1 Визначні педагоги на сторінках часопису

Друга половина XIX ст. була означена позитивними політичними змінами в культурно-просвітницькому житті Західної України, зокрема Буковини. Важливу роль виконало товариство «Руська школа» заснована у 1887 р., а у 1910 перейменоване на «Українську школу». Ініціатором його створення був Омелян Попович. Основною метою товариства було подбати про потреби українського шкільництва, засновувати і розвивати українські школи й підтримувати кожну ініціативу суспільного та домашнього виховання на основі рідної мови. Товариство вело активну видавничу діяльність, друкувало книжки [25, с. 282]. Історики вважають, що українське шкільництво на Буковині завдяки зусиллям С. Смаль-Стоцького щодо запровадження фонетичного правопису(з 1895 р.) та інспектора українських народних шкіл О. Поповича «стояло найкраще зі всіх українських земель – у кожному українському селі були школи з українською мовою викладання» [25, с. 288].

Школа потребувала нових підручників і методичних рекомендацій, тому О. Попович сам, і з колегами готували дані видання. Інформації не хватало, тому довгий період їх компенсували такі видання, як «Бібліотека для молоді, селян і міщанства» [3, с. 214] яку протягом десяти років (1885 – 1894) редагував О. Попович, і журнал для дітей «Українська ластівка» (до речі з 1932 року видання було відновлено).

Омелян Попович, С. Шпойнарівський, Л. Кирилович, М. Шкурган укладали свої підручники вже у 80-ті роки XIX ст. і навіть на початку XX, адже учителів на той час було багато, але вони не були методично підготовлені. Тому «Методика науки в школі народній: Наука читання і писання» О. Поповича була побудована як цикл лекцій, точніше – розробок уроків: 60 лекцій першого розділу – «Приготовительная наука» і 12 лекцій другого розділу – «Як учити після букваря» [45]. Педагог наголошує, що кожен урок повинен тривати не довше як пів години, щодня перший урок «служить для вправи слуху і мови, а другий – «для вправи ока і руки» [49 с. 7]. Довгий період цю настанову ніхто не враховував. Однак у серпні 2010 року було порушено ряд освітніх проблем однією з яких було питання тривалості уроків. «Щодо тривалості уроків, то вона визначена в ст.16 Закону України «Про загальну середню освіту», п.43 Положення про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778 «Про затвердження Положення про загальноосвітній навчальний заклад».

Відповідно до зазначених документів тривалість уроків у загальноосвітніх навчальних закладах становить: у перших класах – 35 хвилин, у других – четвертих класах – 40 хвилин, у п'ятих – одинадцятих класах – 45 хвилин.

Ось так через століття ми повернулись до методики кінця XIX ст. Нам іноді здається, що кожна нова методика – найкраща, але, як правило, вона є новим варіантом методик наших попередників.

У 1894 р. Омелян Попович видав «Науку читання граматики в 2-ім році шкільнім», у якій коротко подав і бажану структуру читанки, і завдання до кожного блоку матеріалів. Він писав: «...читанка не є лиш на те, щоби ученик навчився з неї механічного читання, але щоби і придбав відомості річеві та язикові» [45, с. 3]. Далі роз'яснює «дитина в молодшій школі мусить отримати початкову освіту о реаліях: школа, родина, їжа, одіж, місто, село, тіло чоловіка, худоба, огород, поле, ліс, земля, небо» [45, с. 3]. До кожної із цих бесід

реального змісту додано по декілька бесід поетичного та прозаїчного змісту морального відповідних тому ж предметові. Омелян Попович зі своїми колегами не тільки радили, але і подавали приклади таких структур та змісту підручників. Один із прикладів «Первая Руская читанка шкіл народних в Буковині» де етимологію було змінено фонетичним письмом, яку Омелян Попович уклав з М. Шкурганом та Л. Кириловичем у 1887 р. Читанка мала чотири частини: « повісті і стихи морального содержанья, історія природна, географія та історія всемірна» [45]. У перших двох розділах – це бесіди про живу природу та взаємодію дитини з ним, про добро і зло, прекрасне і жахливе. Надаються теми для розмов, коментувань, рекомендацій, життєвих позицій Софія Русова коментує: «завдання школи – навчити учнів самим висловлювати свою думку. Учитель повинен вміло викликати учня на розмову починаючи із простих тем: де ми живемо, чим займаємось, що нас оточує. Основною функцією учителя молодшої школи це не просто навчати, а розвивати знання» [49, с. 208-209].

Велику увагу звертав О. Попович на вміння привити учням любов до рідної землі, історії, фольклору. У читанці чи граматиці можна зустріти тексти колядок, веснянок, гаївок, казок, притч. Особливо він любив прислів'я, адже вважав що вони дуже корисні для просто людського життя, і рекомендував вчити їх напам'ять [49, с. 5]. Ось декілька прикладів з граматики 1903 року: «Коли твій друг довірив тобі таємницю, то замкни її в твоє серце, а ключ віддай другови. Діли з убогим заробіток, то й легше буде заробляти. Людина повинна навесні свого життя збирати скарби мудрості, щоб в зимі свого віку не бідувати. Довго думай, скоро роби. Ось що казав народ в той час про вуха: «В слух ми служить ушей двое, що хто мовить, чую троє. Коли тато скаже: сину, не чини того - покину; якщо мати що закаже, понехаю, що накаже, то ділаю», про руки та ноги: «По дві руки й ноги маю, всюди ними повертаю; руки маю, щоб робити, ноги маю, щоб ходити. Много нині не змагаю і поволі поступаю, укріплюся і що треба научуся, тогда, тату, мила мати, буду так, як ви, ділати» [45, с. 8]. Мова та форма цього тексту застарілі, але мораль їх ніколи не

зміниться. А щодо мови, то О. Попович вже тоді говорив: «Дотично чистоти мови письменної, на що має вчитель раз у раз уважати, примітити б ще й се, щоби вчитель сам не говорив у школі діалектом» [45, с. 8].

Звичайно не обійтись без теми патріотизму. Особливо у той час коли йшла боротьба за українське слово. Особливо порушена тема еміграції, яка показує це як явище болісне, небажане і так знайоме нам сьогодні. Приводимо в приклад уривок із вірша «На чужині»:

*«Слова рідного не чую,
Пустка тутка всюди.
Тут не наші щирі рускі,
Но чужії люди,
Тут ні друга, ні родини,
Ні миленькой хатини,
Тяжко, Боже, в чужиноньці
Вік свій коротати.»* [5, с. 8].

З кожним роком методисти створюють нові програми, удосконалюють нові тексти. Але є слова, які є незмінні, і їх можна зустріти у книгах свої попередників: «Хай навкруги учня будуть речі рідні, щоб він в них кохався, привчився любити все рідне, присвячувати йому всі сили свого духа й тіла. Любов до рідної країни – це перший найкращий крок до широкої вселюдської гуманності, пошана до людей -це вияв самоповаги й бажання собі й другим волі та незалежності» [5, с.218].

Одним з важливих, але менш відомих педагогів Буковини є Антон Клим (1868 – 1937). Зі студентських років був активним учасником товариства «Руська Бесіда», «трудився дуже щиро... словом і ділом» [21, с. 107]. Вперше стає учителем руської мови в учнівській семінарії у 1893 році. С. Смаль-Стоцький з радістю відгукувався про молодого вчителя, називав його «молодою і доброю силою» [55, с. 152].

Антон Килим любив своїх, учнів. Він навчав їх бути свідомими українцями. «З великою любов'ю гуртує він навколо себе, часто запрошує їх

до себе до дому і навчає їх, як то повинен кожний українець любити свою рідну бувальщину, свій нарід, свою рідну письменність, свої рідні звичаї - та не зрікатися їх за ніяку ціну на світі» [63, с. 108]. Минуло багато десятиліть, але сьогодні, як і тоді, в період боротьби нашої батьківщини за волю, незалежність і суверенітет наших земель у педагогів відповідальне завдання – навчити наступні покоління бути справжніми українцями. У 1908 році А. Клима стає директором у першій україномовній гімназії у Вижниці, адже «в його компетентностях та професійних здібностях ніхто не мав сумніву» [38, с. 51]. Після того як у 1912 році Омелян Попович пішов на пенсію, на його місце краєвим інспектором призначено Антона Кліма. Літературознавці по різному оцінюють роботу педагога як крайового інспектора. Автори «Історії Буковини» описують його так: «людина спокійна, витримана, але з народним шкільництвом мало обізнана; тому нічого помітного, індивідуального він у шкільництво не вніс» [25, с. 669]. У науковому нарисі «15 не останніх з могікан» автор зазначає: «Так, порівняно з педагогічними успіхами О. Поповича, досягнення інспектора А. Кліма, не завершувалися ані підручниками, ані відкриттями нових шкіл. Але нам відомі три рукописні праці Антона Кліма, які переконують в його хисті ученого і спробах методичного характеру: Мова галицьких документів 14 - 15 ст., виданих Головацьким у Науковому збірнику, Львів, 1865 – 1867; Нове про вживання аориста у Гомера з найповнішим коментарем с. 486 – 519 у німецькому перекладі слів і словосполучень; Про співвідношення сприйняття (рецептивності) та спонтанності (креативності) на уроках» [3, с. 59].

Великим бажанням було у А. Кліма привити учням любов до читання. Такі напучування він давав учителям: «коли школа вцепить в діти замилене до читання вони і з власної ініціативи і з власного інтересу старатимуться читати книжки, то вони не тільки ніколи не вернуть до анальфабетизму, але навпаки, они, скінчивши школу і дальше не кинуть книжки і часописи та стануть підоймою в просвітні і культурні поступі нашого народу» [68, ч.4].

Окрім шкільної діяльності він брав активну участь в різних українських товариствах: «Народний дім», «Руська бесіда», «Українська школа», «Церковне братство». Він і поза школою робив багато добрих справ для розвитку освіти: організовував читальні, філії, позичкові каси, «не було великого просвітнього діла, в яким він не брав би участь» [63, с. 114].

По смерті А. Клима вийшли друком багато некрологів, статей, спогадів про видатного педагога, інспектора, «він був однією з найпопулярніших постатей українських у нашій краї, здобув він цю пошану до своєї особи високими прикметами своєї душі, примірною чесністю, твердістю своїх переконань, великою щирістю, незмінною любов'ю до праці і подвигу гідним почуттям відповідальності і обов'язку» [68, с.114].

Цікава доля вчителя Шевченкового часу, який офіційно мав ще й ступінь доктора богослов'я, Сидора Івановича Воробкевича (1836-1903). Він народився на Буковині в родині вчителя богослов'я, на десятому році життя вже лишився круглим сиротою. По закінченні семінарії С.І. Воробкевич приймає приходи Давидени, Руську Молдавицю (Південна Буковина), а з 1867 р. отримує посаду вчителя співу в Чернівецьких семінарії і гімназії.

По закінченні Віденської консерваторії (1869 р.) стає учителем музики і співу в середніх навчальних закладах, керує народними хорами, а із заснуванням Чернівецького університету (1875 р.) стає його викладачем по класу постановки голосу, хорового співу, диригування. С.І. Воробкевич записав і опублікував сотні українських, румунських і молдавських народних пісень, які почав збирати з 14-річного віку і продовжував усе своє 67-річне життя.

Володимир Олександрович Кобилянський (1895-1919) зі свідоцтвом про складені іспити на помічника народного вчителя поїхав учителювати до сіл Буковини та Галичини. Збереглося мало відомостей про учительську діяльність та й взагалі про коротке життя В.О. Кобилянського, але ті, що впливають з його поетичних творів, свідчать про глибокі патріотичні переконання, про прагнення виховувати молодь На образах Олекси Довбуша і

Лук'яна Кобилиці, опришків і гайдамаків - лицарів свободи, до яких він ставився як до національних героїв.

Буковина дала Україні таких відомих педагогів, як С. Смаль-Стоцький, О. Попович, Д. Харов'юк, Є. Ярошинська, І. Бажанський. Розгортанню культурно-освітнього й педагогічного руху серед буковинців сприяли товариства "Руська бесіда", "Просвіта", "Руський баян" та "Руська школа". Останнє видавало однойменний педагогічний журнал, влаштовувало педагогічні курси для вчителів, друкувало шкільні підручники. Завдяки цьому на початку ХХ ст. з усіх українських земель найкраще забезпечена школами була Буковина, бо адміністрація народних шкіл зосередилась у руках українців. По містах, де спочатку діяли виключно німецькі школи, згодом з'явилися й українські.

Задовільно розвивалося й середнє шкільництво, бо в Чернівцях і Кіцмані діяли німецько-українські гімназії, у Вижниці суто українська, а у Вашківцях - приватна українська хлоп'ячій семінарії в Чернівцях у 1910 р. утворено три рівно-рядні відділи - український, німецький і румунський. У 1907 р. товариство "Українська школа" заснувало в Чернівцях приватну вчительську семінарію для дівчат.

У Чернівецькому університеті (заснований у 1875 р.) від самого початку була кафедра української мови і літератури, а на богословському відділі - дві українських кафедри.

Активно діяли на Буковині й бібліотеки - "Бібліотека Молодої України", "Січ", "Світова бібліотека", "Учительська" та ін.

Іван Синюк (1920 – 1944) є одним із найталановитіших українських письменників Буковини кінця ХІХ-початку ХХ ст., гідний продовжувач традицій Ю.Федьковича та С.Воробкевича, справжній сподвижник Є.Ярошинської, О.Кобилянської, І.Бажанського, Д. Харов'юка та ін. Він прийшов у пору загального піднесення в національно-культурному відродженні українців буковинського краю із своїми самотніми, важливими

за проблематикою й непересічними за художнім рівнем творами, вписав яскраву сторінку в її історію.

Він увесь свій час віддавав педагогічній праці. Близько сорока років працював народним вчителем у різних селах Буковини, залишивши помітний слід на буковинській освітянській ниві. Вагоме місце в його творах мають діти, адже Іван Іллєч любив дітей, все життя був поруч з ними, присвятивши себе їхньому навчанню та вихованню, тонко знав їхню дитячу психологію.

В останні роки він працював учителем, директором школи в селі Рогізна, що належить до Садгори. Саме тут, за адресою вулиця Моріса Тореза, 61, як свідчить меморіальна таблиця, він доживав свого віку.

Євгенія Іванівна Ярошинська народилася 18 жовтня 1868 р. на Буковині — в с. Чуцьків Кіцманського повіту (нині Заставнівський район Чернівецької області) – 21 жовтня 1904 р. Походила з сім'ї учителя. Закінчила Чернівецьку гімназію та впродовж 14 років викладала в сільських школах. З юних літ захоплювалася етнографією, тож збирала у довколишніх селах народні пісні, які згодом увійшли до збірки «Народні пісні з-над Дністра».

Євгенія Ярошинська була однією з активісток жіночого руху: входила до керівництва «Жіночої громади», створила осередки в Брідках та Раранчі, де вчителювала.

У 1887 р. увійшла до товариства «Руська школа», що займалося широкою просвітницькою роботою: видавало підручники та посібники, хрестоматії для школярів. Як представниця товариства, Є. Ярошинська виступала з лекціями, проводила вчительські конференції.

Зростанню педагогічної і викладацької майстерності Є. Ярошинської сприяла її увага до новітніх досягнень людської думки. Природничі і соціологічні праці Г. Т. Бокля, Л.Бюхнера, Е.-Ж.Ренана, Е.Геккеля, особливо С. Мілля ставали предметом вивчення галицької та буковинської молоді, про що свідчить у своїй автобіографії Н. Кобринська [Кобринська Н. І. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1980, 446 с., с. 317]. Згадуючи цих авторів, вона особливо виділяє книгу «Про неволю жінок» С. Мілля в німецькій перекладі). Її вражає

проникливість аналізу життя жінки автором дослідження: «Нічо мені більше не могло зробити прислуги, мої декуди темні і необ'яснені думки об'яснялись одною з перших наукових поваг; то мені надавало певності і сили [Кобринська Н. І. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1980, 446 с., с. 320].

Є. Ярошинська свідомо вибирає працю на користь рідного народу основою свого життя. Ступаючи по дорозі, що вела до «руської і людської Мети», вона всім серцем віддається вчительській праці, поєднуючи її з громадсько-культурною діяльністю. В двадцять років нею завойована повага й визнання односельчан, чийх дітей навчала грамоті, вишиванню й в'язанню. Є. Ярошинська наполегливо підвищує свій педагогічний рівень. 1 січня 1834 р. вона отримує посаду молодшої вчительки в буковинському селі Брідок, і її праця не була забута вдячними учнями. «До навчання дітей у Брідку взялась вона цілою душею, –свідчить Ю. Кисілевський, канадський українець нащадок тих дітей, що пізнавали ази науки на уроках Є. Ярошинської, – вчила їх не тільки читати й писати, але збуджувала в них національну свідомість, впоювала любов до рідної мови та намагання стати корисним членом громади, нації. [...]. Її наука не пішла на марне. Із тої брідської молоді повиходили опісля в Канаді перші українські вчителі, перші підприємці, перші дентисти, професіоналісти» [67, с.7]

Відданий педагогічній діяльності учитель, автор самобутньої прози, багатой людинознавчими пошуками, Євгенія Ярошинська посідає достойне місце в історії вітчизняної педагогічної науки, в першу чергу як людина гуманістичних поглядів, яка, не покладаючи рук, працювала на користь українського суспільства творчо, плідно, з очевидною оригінальністю, досить виразною педагогічною зрілістю.

Сильвестр Гнатович Яричевський (1871 – 1918) – письменник, видатний перекладач, талановитий педагог Буковини. Всіма вчинками, діями, всім життям письменника Яричевського керувала любов до народу, до людей. Він і обрав для себе фах педагога, щоб виховувати цю любов у молоді, прищеплювати її дітям. Непримиренність Яричевського зі злом відображалась

негативно і на особистому житті вчителя, а тим більше письменника Яричевського. Але вічна доброта, як великодні дзвони, жила в душі письменника – вчителя. Вона міцно в'язала Яричевського із рідним українським народом, його звичаями, побутом.

Після закінчення Віденського університету отримує посаду викладача української мови і літератури в цісарськр-королівській Перемишльській гімназії, де пропрацював 10 місяців. З Перемишля С. Яричевський переїздить до Коломийської гімназії. Йому важко було там працювати, бо вчителі, на чолі з директором поширювали антиукраїнські настрої, а це викликало бурхливу реакцію поета. Директор звільнив з посади неспокійного викладача.

Невдовзі С. Яричевський перебирається до Чернівців, де працює якийсь час у газеті «Буковина», а восени 1904 року влаштовується викладачем у Кіцманській гімназії. У Кіцмані з притаманною йому енергією розгортає педагогічну, громадсько-культурну і творчу діяльність. Він керує хором товариства «Боян», організовує в селах Кіцманщини товариства «Січ», приятелює з письменницею Костянтиною Малицькою.

Сильвестр Яричевський працював у Кіцманській гімназії лише два роки. Бо її керівництво та цісарські функціонери дійшли висновку, що письменник негативно впливає на учнів, дає їм хибну політичну орієнтацію, і звільнили його з посади. Поет знову стає безробітним, але залишається у Кіцмані, де інтенсивно працює над своїми творами.

Аж 1909 року письменник з гіркою бідною отримує посаду викладача в гімназії південнобуковинського містечка Серет. Через кілька років мешканці містечка обирають його своїм бургомістром. Водночас він стає і директором гімназії.

Сильвестр Яричевський працював в українській літературі майже чверть століття і залишив після себе низку яскравих художніх творів та світле ім'я культурного діяча-патріота.

Ще під час навчання у Відні він зблизився зі словенською літературною молоддю, заприятелював з поетом Антоном Ашкерцом, глибоко вивчив

творчість Франце Прешерна, переклав низку його поезій і написав літературно-критичний нарис про великого словенця.

ВИСНОВКИ

За період існування часопис «Буковина» зробив великий внесок у становлення національної свідомості українців, у поширенні ідеї соборності, сприяв розвитку культурного літературно-мистецького життя, звертав увагу людей до важливих соціально-політичних проблем, зокрема і до стану освіти на Буковині.

«Буковина» мала великий вплив на формування світосприйняття буковинського народу, зібравши навколо себе кращих митців Буковини: Юрія Федьковича, братів Воробкевичів, Омеляна Поповича, Євгенію Ярошинську, пізніше – Осипа Маковея, Ольгу Кобилянську, Василя Стефаника, Антона Кобилянського, Степана Смаль-Стоцького, Василя Щурата та інші. Їхні твори друкувалися вперше саме на сторінках цієї газети.

На жаль, досі не створено комплексного літературознавчого дослідження про газету «Буковина». Загальнокультурна і суспільна функції газети певною мірою розглянуті в розвідці-нарисі Г. Піддубного «Преса на Буковині: Матеріали до історії української преси» [44, с. 25-30], частково до цієї проблеми звертався О. Дей у монографії «Українська революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення» [20, с. 135-138]. О. Дей, І. Моторнюк та М. Нечиталюк «Історія української дожовтневої журналістики» [19], а також В. Дмитрук у «Нарисі історії української журналістики» [21]. Дані дослідження мають значну історичну цінність, але через серйозний ідеологічний вплив вчені не змогли повною мірою висвітлити, багато моментів були змушені залишати поза увагою.

Проведений аналіз часопису дав змогу окреслити основну проблематику української поезії на сторінках протягом 1895 - 1897 років, її ідейно-художню своєрідність та жанрову специфіку. Проаналізовано твори різного ідейно-тематичного змісту: громадянську лірику, патріотичну, пейзажну, філософсько-релігійну, гумористичну, інтимну.

За нашими підрахунками, з 1895 по 1897 рр. вийшло близько 743 чисел «Буковини», на сторінках якої в цей час опубліковано 76 поетичних творів, у них відчувається помітний вплив романтизму із плавним переходом до утвердженого реалізму. Авторами цих поезій були переважно буковинські, галицькі, рідше наддніпрянські митці, а саме: Бердяєв Сергій, Василюшин Грицько, Галіп Теодот, Маковей Осип, Головацький Яків, Данило Млака (Сидір Воробкевич), Конопницька Марія, Р. Василь, Щурат Василь, Варчин Юрій, Лепкий Богдан, Куліш Пантелеймон, Яричевський Сильвестр. У творах цих майстрів поетичного пера помічаємо намагання втрутитись в суспільне життя буковинців та підказати шлях до волі – об'єднатися у своїх діях.

Через певний застій у середині 90-х років XIX ст. у кількісному та якісному плані поезія представлена досить бідно. Це пояснюємо тим, що розквіт періодичного друку тільки починався. Буковина на той час була під владою чужої держави, а тому вимушена була діяти за її законами, однак все ж таки в поезіях митців, які сприяли розвитку суспільного життя на Буковині в завуальованій формі чітко розуміємо звернення до русинів із закликом брататись, щоб отримати так жадану свободу і мир, закликаючи корінних мешканців до активної співпраці.

Також досліджено тематику, жанрові особливості та ідейне спрямування прозових творів, які друкувалися на сторінках «Буковини» за період 1895-1897 років. За цей період у часописі було опубліковано сто двадцять прозових творів, серед них: оповідання, новели, нариси, притчі, гуморески буковинських літераторів С. Воробкевича, О. Кобилянської, О. Маковея, І. Синюка, Т. Галіпа, В. Щурата, С. Яричевського та Є. Ярошинської, та ін.

Проаналізовані твори поєднує також і чітка гуманістична спрямованість, те, що в них, здебільшого, представлена пересічна людина у тогочасних життєвих обставинах, здебільшого складних. Це – селяни, представники інтелігенції, духовенства, артисти та окрема група персонажів – буковинське жіноцтво, що лише починало на той час свій шлях до самоствердження, до володіння рівними із чоловіками правами. Всі вони

прагнуть віднайти власне місце у системі соціально-політичних відносин, які стрімко змінюються і ставлять більшість із них на межу виживання, руйнують звичні для них сімейні, моральні та духовні цінності.

Досліджено також питання освітнього процесу, розвиток шкільництва, викладання української мови у школах. Значну роль у розвитку українського шкільництва відіграли О. Попович та С. Смаль-Стоцький. Покращенню рівня освіти служили дитячі видання товариства «Руська Бесіда»: «Бібліотека для молоді, селян, міщан», журнал «Ластівка», журнал «Читальня». Напередодні першої світової війни на Буковині нараховувалось 180 українських громад з 330 тисячами населення; 216 українських шкіл, що мали близько 800 класів і 822 українських учителів. Окрім того, було ще 17 мішаних народних шкіл, у яких, крім української мови, вчили ще й іншої, вживаної в краю мови — німецької або румунської. Якщо у школі було 20 дітей іншої національності, то за вимогою батьків для них відкривали окремий клас. Несподівано прогріміла I-а світова війна. «Буковина перетворилась у велике побоїще. Про навчання не могло бути і мови. Краєва Шкільна Рада покинула Буковину, і повернулася аж у травні 1918. У той час багато вчителів були волонтерами у таборах біженців, де навчали грамоти українських дітей.

Однак, незважаючи на усі перепони, українська освіта на Буковині розвивалась і була поштовхом для розвитку освітнього процесу на усіх Українських землях.

Розвитку освіти в школах також посприяли такі педагоги: А. Клим, І. Синюк, С. Воробкевич, Д. Харов'юк, Є. Ярошинська, І. Бажанський, С. Яричевський та ін. Вони свідомо обрали працю на користь рідного народу, основою свого життя. Ступаючи по дорозі, що вела до «руської і людської Меті», вони всім серцем віддалися вчительській праці, поєднуючи її з громадсько-культурною діяльністю. Розгортанню культурно-освітнього й педагогічного руху серед буковинців сприяли товариства "Руська бесіда", "Просвіта", "Руський баян" та "Руська школа".

Після складних років самоствердження газета «Буковина» сягнула найбільшого розквіту в 1895–1897 роках, коли її редактором став відомий вже на той час в Галичині письменник і журналіст Осип Маковей. І справді, саме він здійснив вагомий внесок у розвиток газети.

Як бачимо, на сторінках газети яскраво висвітлено проблему єднання української нації, питання, що були пов'язані з суспільним, економічним та духовним життям українців.

«Буковина» відіграла важливу роль у піднесенні національно-культурної свідомості буковинців, утвердженні ідеї соборності України та її державності, виступала проти румунських, зокрема клерикальних асиміляторів, містила багато цінних матеріалів з історії Буковини і збройної боротьби за Українську державу.

Перспектива дослідження корелює з повним аналізом української поезії, прози та освітнього процесу в часописі «Буковина».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агеєва В. Жіночий простір. Магістеріум. Вип. 8, Літературознавчі студії. Національний університет "Києво-Могилянська академія". 2002
2. Агатангел Кримський. «Царівна». Оповідання Кобилянської. — «Зоря», 1897. 1. Передруковано у: Агатангел Кримський. Твори у 5-ти томах. Т. 2. — с. 479—480.
3. Бабич Надія 15 не останніх із могокан: Педагоги і вчені Буковини другої половини – початку століття. Науковий нарис / Чернівці: «Букрек» 2010. – 320 с.
4. Білецький Ф. Жанрова своєрідність реалістичної повісті. На матеріалі української сатири кінця ХІХ початку — ХХ ст. Навч. посібник — Дніпропетровськ, 1979 — С. 16].
5. Буковина. 1895. Ч. 1 – 169.
6. Буковина. 1896. Ч 1-2, 5 – 285.
7. Буковина. 1897. Ч.1–288.
8. «Буковинській Альманах», виданий в пам'ять десять літнього існування (1875-1885). Общества Рускихъ академиковъ СОЮЗЪ въ Черновцяхъ», Чернівці, 1885.
9. Васильчук М. М. Новела Ольги Кобилянської «Некультурна» як складова гуцульського тексту // Science and Education a New Dimension. Philology. 2019. № VII (61). С. 77-80. URL : <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-210VII61-15>.
10. Васильчук М. М. Письменство на Коломийщині. Друга половина 16 ст. – 1939 рік // Коломия : Народний Дім, 1993. 80 с.
11. Векуа О. Образ України в ліриці Осипа Маковея // Літературознавчі студії : Збірник наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. Вип. 2(53). С. 8-14.
13. Гречанюк А. Газета «Буковина» та її роль у громадському й літературному житті краю // Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. Вип. 87. Чернівці : Рута, 2000. С. 61–65.

14. Гречанюк А. Роль газети «Буковина» в загальноукраїнському літературному процесі кінця XIX – початку XX століття: дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2003. 196 с.
15. Гнатюк М. Осип Маковей – письменник, редактор, літературознавець // Слово. 2013. С. 51-55.
16. Гринів Н. Тема України в поезії О. Маковея // Спадщина Осипа Маковея в контексті української ідеї: Матеріали наук. конференції присвяченої 125-річчю від дня народження Осипа Маковея. Івано-Франківськ, 1992. С. 86-87.
17. Гонюк О. В. Модерністичні тенденції у збірці О. Маковея «Криваве поле» // Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту). 2012. Вип. 14. С. 24-30. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tkht_2012_14_5
18. Гундорова Т. Марлітівський стиль: жіноче читання, масова література і Ольга Кобилянська. Гендерна перспектива. Київ : Факт, 2004. С. 19—35.
19. Дей О., Моторнюк І., Нечиталюк М. Історія української дожовтневої журналістики. Львів : Вища школа, 1983. 511 с.
20. Дей О. І Українська революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення. Київ : АН УРСР, 1959. 492 с.
21. Дмитрієв Є. Ілюстрована історія Просвітного Товариства «Руська Бесіда» (1869-1909). – Чернівці: Руська Рада, 1909. 125 с.
22. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т] // Наукове товариство імені Шевченка; гол.ред. проф., д-р Володимир Кубійович. - Париж- Нью-Йорк: Молоде життя, 1955-1995.
23. Животко А. Історія української преси / упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик. Київ : Наша культура і наука, 1999. 368 с.
24. Історія української літератури. Кінець XIX - початок XX ст. у 2 кн. / За ред. О. Д. Гнідан. Київ : Либідь, 2005. Кн. 1. 624 с.

25. Квітковський Д., Бриндзан Т., Жуковський А. Буковина: її минуле і сучасне. – Париж – Філадельфія – Дітройт, 1956. – 965 с
26. Коцюбинський М. Лист до О Маковея від 10 (22) серпня 1896 р. // Коцюбинський М. Твори: В 6 т — К., 1961 — Т. 5 — С 94-9
27. Кобилянська О. «Залісся» Осипа Маковея // Кобилянська О. Твори: У 5 т — К., 1963. — Т. 5 — С. 169
28. Кобринська Н. І. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1980, 446 с., с. 317.
29. Кобилянська О. «Залісся» Осипа Маковея // Кобилянська О. Твори: У 5 т — К., 1963. — Т. 5 — С. 169
30. Кобилянська О. Твори : у 5 т. Київ : Держ. Літ. видав України, 1962. Т. 2. 480 с.
31. Леся Українка. // Зібрання творів у 12 тт. – К. : Наукова думка, 1975 – 1979 рр.
32. Літературна критика.// Зоря, №11, 1895, с. 218 – 219
33. Маковей О. Ольга Кобилянська (Літературно-критичний студія). Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. Київ : Держвидав, 1963. С.63
34. Ольга Кобилянська в критиці та спогадах. — Київ: [Державне видавництво художньої літератури](#), 1963. — 559 с.
35. Ольга Кобилянська. Царівна. — Чернівці, 1896. — 427 с.
36. Омелян Попович «Відродження Буковини», Львів 1933.
37. Павличко С. Теорія літератури / передм. Марії Зубрицької. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи». 6 с.
38. Пенішкевич О. І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – поч. XX ст.). – Чернівці, 2002. – 520 с
39. Письменники Буковини другої половини XIX - першої половини XX століття: Хрестоматія. Частина 1// Упоряд. Б.І Мельничук, М.І Юрійчук. - Чернівці: Прут, 201- 11-12- С.6-7, с.
40. Платаш Л. Б. Педагогічні ідеї та освітня діяльність Омеляна Поповича (1856-1930) [Текст] : автореф... дис. канд. пед. наук. 13.00.01 /

Платаш Лариса Броніславівна; Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – 20 с.

41. Погребенник В. Провісник самостійності й злуки (Образ України в ліриці Осипа Маковея) // Слово і час. 1997. - № 8. – С. 30-36.

42. Погребник Ф. «Подорож до Києва» Осипа Маковея // Маковей О. Подорож до Києва.: Бібліотека українця, 1998. С. 679 с.51

43. Приліпко І. Західноукраїнське духовенство кінця ХІХ – початку ХХ століття у творчій рецепції Осипа Маковея // Літературознавчі студії : Збірник наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. Вип. 2(53). С. 172-182

44. Піддубний Г. Преса на Буковині: Матеріали до історії української преси // Червона преса. 1927. № 6. С. 25-30.

45. Попович О. Наука читання і граматики в 2-ім році шкільнім. – Чернівці, 1894. – 8 с.

46. Про Ольгу Кобилянську / І. Франко // Хрестоматія критичних матеріалів: Т. 3: Українська література епохи імперіалізму і пролетарської революції : пос. для філол. ф-тів ун-тів та пед. ін-тів / упоряд. С. М. Шаховський. – Київ; Львів, 1949. – С. 2

47. Попович О. Брати Воробкевичі в оцінці Осипа Маковея // Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 9. Слов'янська філологія: Збірник наук. праць. Чернівці : ЧДУ, 1997. С. 3-14.

48. Попович О. Відродження Буковини // Буковин. журнал.- 1992.- Ч. 1.- С. 123-151; Ч. 2-3.- С. 166-196

49. Попович О. Методика науки у школі народній. Ч. 1: Наука читання і писання.- Вид.2., поправлене. – Чернівці, 1899. – 39 с.

50. Попович О. Наука читання і граматики в 2-ім році шкільнім. – Чернівці, 1894. – 8 с.

51. Попович Ю. О. Преса Північної Буковини у формуванні концепції національної соборності (1885-1930-ті рр.): дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій. Київ, 2017. 200 с.

52. Русова С. Нова школа // Русова С. Вибрані твори. _ К.: Освіта , 1996. С.207-218
53. С. Єфремов. Ставлення О. Кобилянської до життя. // В пошуках нової краси. — «Киевская старина», 1902, № 11 .
54. Сімович В. Праці в двох томах / упоряд. Л. Ткач, О. Івасюк, за участю Р. Пилипчука, Я. Погребенник, передмова Ф. Погребенника. Чернівці: Книги – XXI, 2005. Т. 2: Літературознавство. Культура. 904
55. С. Смаль – Стоцький С. Буковинська Русь: Культурно-історичний образок.- Чернівці, 1897 // Зелена Буковина. - № 3-4, 1997. – С. 20- 153.
56. С. Смаль-Стоцький «Наука руської мови в школах середніх на Буковині», Чернівці 1893.
57. Статут товариства «Руський Дім Народний» у Чернівцях. – Чернівці, 1903.
58. Ткачук М. Художній дискурс лірики Осипа Маковея // Літературознавчі студії : Збірник наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. Вип. 2(53). С. 204-214.
59. Франко І. Літературно-критичні праці (1897-1899) //Твори: у 50 т. Т. 31 Київ, 1981.
60. Українки в історії / Під заг. Редакцією В. Борисенко. - Київ: Либідь, 2004.
61. Українські жінки у горнілі модернізації / Під заг.редакцією О. Кісь.- Харків: Видавництво КСД, 2017. 303 с.
62. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах. – К.: Наукова думка, 1981 р., т. 30, с. 221 – 239
63. (ХО) Краєвий шкільний інспектор Антін Клим помер! // Час.- 05.08.1937. – Ч.2517. – С. 114.
64. Челбарах В. В. Жанрово-стильові домінанти малої прози Сильвестра Яричевського // Питання літературознавства. 2008. Вип. 7. С. 69–77.

65. Челбарах В. В. Поезія Сильвестра Яричевського та український передсимволізм рубежу ХІХ - ХХ віків // Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Серія: філологія. 2008. Вип. 12 (1). С. 72-80.

66. Челбарах В. В. Творчість Сильвестра Яричевського в українському літературному процесі кінця ХІХ – початку ХХ століття: дис... канд. філол. наук: 10.01.01. Маріуполь : Маріуп. держ. гуманіт. ун-т., 2009. 194 с.

67. Юрійчук М. І. Омелян Попович (1856-1930) // Письменники Буковини. Хрестоматія: у 2 ч. / За ред. Б. Мельничука, М. Юрійчука. Ч. 1. Чернівці: Прут, 2001. 536 с.

68. Яких норм придержує ся добр. Ант. Клим при інспекціях народних шкіл? // Каменярі: орган «Вільної організації учительства на Буковині». – Мамаївці. – Ч. 4. – 25. 02. 1913. – С. 1.

69. Яричевський С. Твори / вступ. стаття О. М. Івасюк, В. Є. Бузинської. Чернівці : Букрек, 2009. 304 с.

70. Яричевський С. Твори : в 2-х т. / вступ. стаття М. Ласло-Куцюк. Бухарест : Критеріон, 1977. Т. 2. 509 с.

ДОДАТКИ

ПОЕЗІЯ 1895 р.

1. [Б. а.] Вірш // Буковина. 1895. Ч. 22. 16 (28) квітня.
[Вірш заохочує громадян до купівлі газети «Свобода»].
2. [Б. а.] Вірш // Буковина. 1895. Ч. 42. 21 травня (2 червня).
[Вірш написаний німецькою мовою «Вже три дні і три неділі, як мого мужа комарі зіли»].
3. [Б.а] Вірш // Буковина. 1895. Ч.165 і 166. 23 грудня (4 січня)
[Щедрівка для русинів].
4. Галіп Т. Думка // Буковина. 1895. Ч. 1. 6 (18) січня.
[Ліричний вірш. Інтимна лірика. Дівчина оспівує свою тяжку долю бо її коханий іде на війну .
5. Галіп Т. Вхідний переказ // Буковина. 1895. Ч. 39. 16 (28) травня.
[Вірш про дух який прагне вічного покою].
6. Галіп Т. Пророк // Буковина. 1895. Ч. 39. 16 (28) травня.
[Вірш про людину яка занепала духом і віддає останні сили щоб піднятисть].
7. Маковей О. Вірш // Буковина. 1895. Ч. 26. 23 квітня (5 травня).
[Вірш про весну .
8. Маковей О. Вірш // Буковина. 1895 Ч.165 і 166. 23 грудня (4 січня).
[Вірш поетові]

ПРОЗА

1. [Б. а] По американський // Буковина. 1895. Ч. 46. 27 травня (8 червня).
[Оповідання про хитру дівчину та її батька].
2. Веверки В. (з чеського переклав Зденка Гніди). Рецепти проти тещі // Буковина. 1895. Ч. 79. 25 липня (6 серпня).
[Гумореска про те, як зять тещу перехитрив].

3. Галіп Т. Чужинець // Буковина. 1895. Ч. 1. 6 (18) січня; Ч. 2. 13 (25) січня.

[Оповідання про молодого вчителя Гейні Вальтера].

4. Галіп Т. Перші зорі // Буковина. 1895. Ч. 123. 22 жовтня; Ч. 124. 24 жовтня; Ч. 125. 26 жовтня; Ч. 126. 27 жовтня; Ч. 127. 29 жовтня; Ч. 128. 31 жовтня; Ч. 129. 2 листопада; Ч. 131. 5 листопада; Ч. 132. 7 листопада; Ч. 133. 9 листопада; Ч. 135. 12 листопада; Ч. 136. 2 (14) листопада; Ч. 139. 7 (19) листопада; Ч. 140. 9 (21) листопада; Ч. 141. 11 (23) листопада; Ч. 142. 12 (24) листопада; Ч. 143. 14 (26) листопада; Ч. 144. 16 (28) листопада.

[Повість про життя молоді інтелігенції].

5. Ерман - Шатріян (з французького переклав Брендзан Т.). Комета // Буковина. 1895. Ч. 12. 24 (5) березня.

[Оповідання про те як люди очікували кінця світу переплутавши комету з ліхтарем].

6. Кобилянська О. Мужик // Буковина. 1895. Ч. 84. 3 (15) серпня.

[Нарис про ставлення поляків до русинів].

7. Кониський О. Дід Славир і дід Пухир // Буковина. 1895. Ч. 21. 15 (27) квітня; Ч. 23. 18 (30) квітня; Ч. 24. 20 квітня (2 травня); Ч. 25. 22 квітня (4 травня).

[Оповідання про двох дідів-сусідів які були хорошими друзями].

8. Кониський О. Журба Осман – Бекира // Буковина. 1895. Ч. 152. 30 листопада (12 грудня); Ч. 153. 2 (14) грудня.

[Оповідання про події на кримських виноградниках].

9. Кониський О. Маленькі фотографії великих людей // Буковина. 1895. Ч. 81. 29 липня (10 серпня); Ч. 82. 30 липня (11 серпня); Ч. 83. 1 (13) серпня.

[Оповідання про поетку і її прекрасні вірші].

10. Маковей О. Сільська доля // Буковина. 1895. Ч. 95. 22 серпня (3 вересня).

[Оповідання про матір яка все віддавала ради навчання сина].

11. Маковей О. Рекрут // Буковина. 1895. Ч. 116. 10 жовтня; Ч. 117. 12 жовтня; Ч. 118. 13 жовтня; Ч. 119. 15 жовтня.

[Етнографічний нарис].

12. Максименко М. Оксана // Буковина. 1895. Ч. 47. 30 травня (1 червня); Ч. 50. 4 (16) червня; Ч. 51. 6 (18) червня; Ч. 52. 8 (20) червня.

[Оповідання про нещасливе кохання дівчини до панича].

13. Миронюк О. З життя // Буковина. 1895. Ч. 38. 14 (26) травня.

Оповідання про відвідини Омеляна Поповича тестя].

14. Попович О. Подружній протокол // Буковина. 1895. Ч. 8. 24 лютого (8 березня); Ч. 9. 3 (15) березня.

[Оповідання про те як чоловік із жінкою вирішували сімейні проблеми].

15. Страшевич Людвик. Легенда // Буковина. 1895. Ч. 165 і 166. 23 грудня (4 січня) [Легенда].

16. Таботі Р. Єї роман // Буковина. 1895. Ч. 147. 21 листопада (3 грудня).

[Оповідання про театр у театрі].

17. Штібер Н. Російські цигани // Буковина. 1895. Ч. 155. 5 (17) грудня; Ч. 156. 7 (19) грудня; Ч. 157. 9 (21) грудня; Ч. 159. 12 (24) грудня; Ч. 160. 14 (28) грудня; Ч. 161. 16 (28) грудня; Ч. 162. 17 (29) грудня; Ч. 164. 21 грудня (2 січня 1896).

[Очерк про етнічних циган].

18. Щурат В. Питомець // Буковина. 1895. Ч. 87. 8 (20) серпня; Ч. 88. 10 (22) серпня; Ч. 89. 12 (24) серпня; Ч. 90. 13 (25) серпня; Ч. 91. 15 (27) серпня; Ч. 92. 17 (29) серпня; Ч. 93. 19 (31) серпня.

[Новела].

19. Ярошинська Є. Понад Дністром // Буковина. 1895. Ч. 60. 22 червня (4 липня); Ч. 61 і 62. 24 червня (6 липня); Ч. 63. 27 червня (9 липня); Ч. 64. 29 червня (11 червня); Ч. 65. 1 (13) липня; Ч. 66. 2 (14) липня; Ч. 67. 4 (16) липня; Ч. 68. 6 (18) липня; Ч. 69. 8 (20) липня; Ч. 70. 9 (21) липня; Ч. 71. 11 (23) липня; Ч. 73. 15 (27) липня; Ч. 74. 16 (28) липня; Ч. 75. 18 (30) липня; Ч. 76. 20 липня (1 серпня); Ч. 77. 22 липня (3 серпня); Ч. 78. 23 липня (4 серпня)т [Новела].

1896 РІК

ПОЕЗІЯ

1. [Б. а] Панні В // Буковина. 1896. Ч. 35. 15 (23) лютого.

[Ліричний вірш про чудернацьке кохання. Із рубрики « 3 Життя»].

2. [Б.а] Памяти Тараса Шевченка // Буковина. 1896. Ч.50. 3 (15) березня.

[Ліричний вірш присвячений великому генію – Тарасу Григоровичу Шевченку з нагоди 35-х роковин від дня смерті].

3. Бердяєв Сергій. Чарівник. (Вив. артистови Мішузі) // Буковина. 1896. Ч. 271. 11 (23 грудня).

[Вірш, присячений талановитому артистові Мішузі].

4. Бердяєв Сергій. На чужині // Буковина. 1896. Ч. 271. 11 (23 грудня).

[Ліричний вірш, у якому герой сумує за своєю Батьківщиною].

5. Бердяєв Сергій. Панянці // Буковина. 1896. Ч. 271. 11 (23 грудня).

[Ліричний вірш, у якому автор дорікає пані про те, що вона не знає сільської убогості].

6. Бердяєв Сергій. Моя нікчемність // Буковина. 1896. Ч. 271. 11 (23 грудня).

[Ліричний вірш, у якому автор картає себе про те, що мало зробив для своєї Батьківщини].

7. Бердяєв Сергій. Українські степи. З польського – Володимира Висоцького // Буковина. 1896. Ч. 271. 11 (23 грудня).

[Вірш про красу українських степів, природи].

8. Васишин Грицько. Чи казка чи билиця? // Буковина. 1896. Ч. 259. 24 листопада (6 грудня).

[Бувальщина про те, як люди виплачують податки цареві].

9. Васишин Грицько. Що мені? // Буковина. 1896. Ч.185.23 серпня (4 вересня).

[Ліричний вірш про людину яка отримує від життя тільки горе].

10. Галіп Теодот. Мій друг Корній// Буковина. 1896.Ч.204. 17 (29) вересня.

[Нарис про чоловіка який так і не зміг реалізувати себе і змарнував життя].

11. Головацький Я. Річка // Буковина. 1896. Ч.88. 21 9 3 травня) квітня.

[Ліричний вірш про байдужість до змін. Використаний у статті « Політика реальна»].

12. Данил Млака. Ірина // Буковина. 1896.Ч.204. 17 (29) вересня.

[Ліричний вірш про зраду коханню заради багатства].

13.) Конопницька М. Із-за Моря // Буковина. 1896.Ч.42. 23 (6 березня) лютого.

[Поема про тугу за Батьківщиною].

14. Лермонтов М. Ю. Боярин Орша. Переклад Богдана Лепкого // Буковина 1896. Ч.183 21 серпня (2 вересня), Ч. 184 22 серпня (3 вересня).

[Поема Лермонтова про месника за образу].

15. Маковей О. Вірш //Буковина. 1896. Ч.44. 25 9 8 березня) лютого.

[Ліричний вірш про життя людей які тільки говорять замість того, щоб робити діло. Із рубрики « З Життя»].

16. Маковей О. Думка // Буковина. 1896. Ч. 221. 6 (18 жовтня).

[Ліричний вірш про те, щоб відганяти погані думки і думати про хороше]

17. Маковей О. Божі дурні // Буковина. 1896. Ч. 263. 29 листопада (11 грудня).

[Вірш про людей, які ведуть боротьбу між собою, просячи Бога про допомогу].

18. Некрасов Н. Л. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Ліричний вірш про дружбу].

19. Некрасов Н. Л. У дорозі. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Розповідь про свою непросту долю з жінкою].

20. Некрасов Н. Л. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Вірш-побажання на ніч працьовитим людям].

21. Некрасов Н. Л. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Ліричний вірш роздуми про життя].

22. Некрасов Н. Л. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Вірш про те, як у мужика згорів весь статок].

23. Некрасов Н. Л. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Вірш про те, яке марне життя веде чоловік].

24. Некрасов Н. Л. Пісня. Переклади Василя Ріленка // Буковина 1896. Ч. 193. 3 (15 вересня).

[Пісня про хороших людей].

25. Некрасов Н. Л. Зелений шум. Переклад Василя Ріленка // Буковина. 1896. Ч. 255. 19 листопада (1 грудня).

[Пісня про те, як йому природа нашіптувала згубити свою жінку].

26. Некрасов Н. Л. Школяр. Переклад Василя Ріленка // Буковина. 1896. Ч. 255. 19 листопада (1 грудня).

[Віршик про школярика].

27. Некрасов Н. Л. Катруся. Переклад Василя Ріленка // Буковина. 1896. Ч. 255. 19 листопада (1 грудня).

[Вірш про те, як Катруся жаліється на свою долю, свого чоловіка].

28. Некрасов Н. Л. Колисанка Яремкови. Переклад Василя Ріленка // Буковина. 1896. Ч. 255. 19 листопада (1 грудня).

[Колискова для Яремка, побажання йому гарного майбутнього].

29. Ріленко Василь. Під негоду (Пересьпів з Некрасова) // Буковина. 1896. Ч. 215. 29 вересня (11 жовтня).

[Ліричний вірш про опис природи під час негоди].

30. Щурат В. З Ватсона // Буковина 1896. Ч. 173. 8 (20) серпня.

[Ліричний вірш про кохання до покійної дівчини].

31. Щурат В. З чужини // Буковина. Ч.1897 13 (25) серпня.

[Ліричний вірш про рідну землю та сум за нею].

32. Щурат В. З Х. Россетті // Буковина 1896. Ч. 178. 14 (26) серпня.

[Ліричний вірш про забуття].

33. Щурат В. З Бориса // Буковина. 1896. Ч. 185. 23 серпня (4 вересня).

[Ліричний вірш про прекрасну молодість].

1897 РІК

ПОЕЗІЯ

1. [Б. а.] Єї образок // Буковина. 1897. Ч. 33. 11 (23) лютого.
[Ліричний вірш про світлину коханої жінки].
2. [Б. а.] Лев африканський і буковинський // Буковина. 1897. Ч. 53. 6 (18) лютого.
[Байка про буковинських жителів].
3. [Б. а.] Народний дім // Буковина. 1897. Ч. 56. 9 (21) березня.
[Ліричний вірш про Народний дім у Чернівцях].
4. [Б. а.] Чорноморська чарівниця // Буковина. 1897. Ч. 187. 23 серпня (4 вересня).
[Ліричний вірш, присвячений Карлові Біаджіольому].
5. Бердяєв С. Город і село // Буковина. 1897. Ч. 104. 11 (23) травня.
[Ліричний вірш про поневолених сільських робітників та місцеву інтелігенцію].
6. Бердяєв С. Паліївщина // Буковина. 1897. Ч. 110. 18(30) травня.
[Ліричний вірш про хороброго козака Палія].
7. Бердяєв С. Огненна квітка // Буковина. 1897. Ч. 138. 24 червня (6 липня).
[Ліричний вірш під Івана Купала, присвячений своїм синам].
8. Бердяєв С. Божий дар // Буковина. 1897. Ч. 166. 27 липня (8 серпня).
[Ліричний вірш, присвячений М. К. Заньковецькій].

9. Бердяєв С. Молода лікарка // Буковина. 1897. Ч. 187. 23 серпня (4 вересня).
[Ліричний вірш про молоду лікарку].
10. Бердяєв С. Українське Різдво // Буковина. 1897. Ч. 286. 25 грудня 1897 (6 січня 1898).
[Ліричний вірш про українське Різдво].
11. Варчин Ю. Шмуть і Малка // Буковина. 1897. Ч. 240. 28 жовтня (9 листопада).
[Гумореска про євреїв, які проживають на Буковині].
12. Куліш П. Чолом доземній моїй же таки знаній // Буковина. 1897. Ч. 33. 11 (23) лютого.
[Ліричний вірш про письменницю Ганну Барвінок].
13. Лепкий Б. В. Ішль М. Конопницької // Буковина. 1897. Ч. 35. 13 (25) лютого.
[Ліричний вірш про вечірній дзвін].
14. Маковей О. В дорозі // Буковина. 1897. Ч. 251. 11 (23) листопада.
[Ліричний вірш патріотичного звучання про Україну. Із циклу « Подорож до Києва »].
15. Маковей О. Привіт Україні // Буковина. 1897. Ч. 251. 11 (23) листопада.
[Ліричний вірш. Із циклу « Подорож до Києва »].
16. Маковей О. Думка // Буковина. 1897. Ч. 251. 11 (23) листопада.
[Ліричний вірш. Із циклу « Подорож до Києва »].
17. Маковей О. Розмова з могилою // Буковина. 1897. Ч. 251. 11 (23) листопада.
[Ліричний вірш про козацькі могили. Із циклу « Подорож до Києва »].
18. Маковей О. Письмо до дому // Буковина. 1897. Ч. 252. 12 (24) листопада.
[Ліричний вірш про лист із Києва до дому. Із циклу « Подорож до Києва »].

19. Маковей О. Київляни // Буковина. 1897. Ч. 252. 12 (24) листопада.
[Ліричний вірш про жителів столиці України. Із циклу « Подорож до Києва»].
20. Маковей О. Мати городів руських // Буковина. 1897. Ч. 252. 12 (24) листопада.
[Ліричний вірш про історію України. Із циклу « Подорож до Києва»].
21. Маковей О. Нова думка // Буковина. 1897. Ч. 253. 13 (25) листопада.
[Ліричний вірш, у якому звучать роздуми над долею України, яку захопила Московщина. Із циклу « Подорож до Києва»].
22. Маковей О. Молитва // Буковина. 1897. Ч. 253. 13 (25) листопада.
[Ліричний вірш про молитву в Києво-Печерській лаврі. Із циклу « Подорож до Києва»].
23. Маковей О. В лаврі // Буковина. 1897. Ч. 253. 13 (25) листопада.
[У ліричному вірші із циклу «Подорож до Києва» порушено проблему складної праці редактора-видавця газети та звучить критика на адресу українців, які влаштували зі своїх домівок «печери» і їх «не обходить весь світ і бідна якась Україна»].
24. Маковей О. У Нестора // Буковина. 1897. Ч. 253. 13 (25) листопада.
[Ліричний вірш про подорож до могили Нестора Літописця. Із циклу « Подорож до Києва»].
25. Маковей О. На Лисій горі // Буковина. 1897. Ч. 254. 14 (20) листопада.
[Ліричний вірш про Лису гору під Києвом, на якій давні слов'яни влаштовували свої святилища. Із циклу « Подорож до Києва»].
26. Маковей О. Пам'ятник Хмельницькому // Буковина. 1897. Ч. 254. 14 (20) листопада.
[Ліричний вірш про пам'ятник у Києві Богдану Хмельницькому. Із циклу « Подорож до Києва»].
27. Маковей О. Самсон // Буковина. 1897. Ч. 254. 14 (20) листопада.
[Ліричний вірш про українське козацтво, у якому розгортається мотив світової скорботи. Із циклу « Подорож до Києва»].

28. Маковей О. У Миколи // Буковина. 1897. Ч. 255. 15 (27) листопада.
[Ліричний вірш про великого українського композитора М. Лисенка.
Із циклу « Подорож до Києва»].
29. Маковей О. Дніпро // Буковина. 1897. Ч. 255. 15 (27) листопада.
[Ліричний вірш про річку Дніпро. Із циклу « Подорож до Києва»].
30. Маковей О. Принципіально // Буковина. 1897. Ч. 255. 15 (27) листопада.
[Ліричний вірш про вдову, яку молоді хлопці не врятували під час повені через моральні принципи. Із циклу « Подорож до Києва»].
31. Маковей О. Вечір на Дніпрі // Буковина. 1897. Ч. 256. 16 (28) листопада.
[У ліричному вірші звучать нотки критики щодо зросійщення українців. Із циклу « Подорож до Києва»].
32. Маковей О. Воскресенє // Буковина. 1897. Ч. 256. 16 (28) листопада.
[Ліричний вірш про біль поета за зросійщену Україну. Із циклу « Подорож до Києва»].
33. Маковей О. Прощанє // Буковина. 1897. Ч. 256. 16 (28) листопада.
[Ліричний вірш. Із циклу « Подорож до Києва»].
34. Яричевський С. Віра // Буковина. 1897. Ч. 262. 25 листопада (7 грудня).
[Сонет про віру в щастя].
35. Яричевський С. Модерна балада. // Буковина. 1897. Ч. 257. 18 (30) листопада.
[Балада про Дона Педро – короля Кастилії в 1367 році].
36. Яричевський С. Похорон // Буковина. 1897. Ч. 262. 25 листопада (7 грудня).
[Ліричний вірш , який написаний поетом у Рогатині].
37. Яричевський С. Чума. // Буковина. 1897. Ч. 275. 12 (24) грудня.
[Поема з міфологічним мотивом].

Проза

1. [Б. а.] Болгарський паша // Буковина. 1897. Ч. 165. 26 липня (7 серпня).
[Оповідання про боротьбу проти соціалістів у Німеччині, гостину німецького цісаря в Росії та португальську революцію].
2. [Б. а.] Війна на Креті // Буковина. 1897. Ч. 67. 22 березня (8 квітня).
[Оповідання про відвагу повстанців, які обложили острів Крит].
3. Бажанський І. Комісія // Буковина. 1897. Ч. 107. 15 (27) травня.
[Оповідання про бідну сім'ю, в якій суд забрав усе майно].
4. Бажанський І. Пригода на ярмарку. // Буковина. 1897. Ч. 257. 18 (30) листопада.
[Оповідання про те, як горів будинок на ярмарку де показували кіно].
5. [Б. а.] Король Сияму // Буковина. 1897. Ч. 130. 14 (26) червня.
[Оповідання про приїзд короля Мана Чуляльонгкори із дружиною і міністрами до Відня].
6. [Б. а.] Нещастя в Парижі // Буковина. 1897. Ч. 90. 25 квітня (7 травня); Ч. 91. 26 квітня (8 травня).
[Оповідання про катастрофу на паризькім базарі].
7. [Б. а.] Нещастя на залізниці // Буковина. 1897. Ч. 132. 17 (29) червня.
[Оповідання про катастрофу на залізниці, де вагон перевернувся у воду].
8. [Б. а.] Окнерія Монаха // Буковина. 1897. Ч. 114. 24 травня (6 червня).
[Оповідання про лісничого Венцеля Жачека].
9. [Б. а.] Порядки в Брідку // Буковина. 1897. Ч. 158. 18 (30) липня.
[Оповідання про бідність селян].
10. Бар Г. Гарна жінка // Буковина. 1897. Ч. 111. 19 травня (1 червня); Ч. 112. 20 травня (2 червня).
[Оповідання про гарну жінку, яке переповіла Дарія Михайлівна].
11. Берещанин О. Коротке щастя // Буковина. 1897. Ч. 83. 11 (23) квітня; Ч. 84. 13 (25) квітня; Ч. 85. 17 (29) квітня.
[Оповідання про професора Івана Сердешного].

12. Будзиновський В. Як вона сміла! // Буковина. 1897. Ч. 87. 19 квітня (1 травня).
[Оповідання про хлопця Льоля, який хотів женитися].
13. Будзиновський В. Як чоловік зійшов на пана // Буковина. 1897. Ч. 156. 16 (28) липня; Ч. 157. 17 (29) липня; Ч. 158. 18 (30) липня; Ч. 159. 19 (31) липня; Ч. 160. 20 липня (1 серпня); Ч. 161. 22 липня (3 серпня); Ч. 162. 23 липня (4 серпня); Ч. 163. 24 липня (6 серпня); Ч. 164. 25 липня (6 серпня); Ч. 166. 27 липня (8 серпня); Ч. 167. 29 липня (10 серпня); Ч. 168. 30 липня (11 серпня); Ч. 169. 31 липня (12 серпня); Ч. 170. 1 (13) серпня; Ч. 171. 2 (14) серпня; Ч. 172. 3 (15) серпня; Ч. 175. 8 (20) серпня; Ч. 176. 9 (21) серпня; Ч. 177. 10 (22) серпня.
[Оповідання про сільське життя хлопця Стефана].
14. Варчин Ю. Моя кобилка // Буковина. 1897. Ч. 218. 1 (13) жовтня.
[Оповідання про призначення худоби в селі].
15. Варчин Ю. Як я до парохії добивав ся ... // Буковина. 1897. Ч. 263. 26 листопада (8 грудня).
[Нарис про парохію в селі Пшеничники].
16. Висовський Р. Два товариші // Буковина. 1897. Ч. 192. 29 серпня (10 вересня); Ч. 194. 2 (14) вересня; Ч. 195. 3 (15) вересня; Ч. 196. 4 (16) вересня.
[Оповідання про гімназистів Ізидора та Володю].
17. Висовський Р. Реакція // Буковина. 1897. Ч. 9. 12 (24) січня.
[Оповідання про студента Славка, який спочатку кохає молоду дівчину Олю, а потім німкиню Резі з Відня].
18. Воробкевич І. Амброзій Остапкевич // Буковина. 1897. Ч. 187. 23 серпня (4 вересня); Ч. 188. 24 серпня (5 вересня); Ч. 189. 26 серпня (7 вересня); Ч. 190. 27 серпня (8 вересня).
[Оповідання про Лаврентія Остапкевича та його родину].
19. Воробкевич І. Хто винен? // Буковина. 1897. Ч. 211. 23 вересня (5 жовтня); Ч. 212. 25 вересня (7 жовтня).

- [Новела про гуцульське село над Черемошем].
20. Гербхард Е. Останні години з життя Іуди Іскаріота // Буковина. 1897. Ч. 79. 6 (18) квітня; Ч. 80. 8 (20) квітня; Ч. 81. 9 (21) квітня.
[Оповідання німецького письменника у перекладі Олександра Кониського].
21. Гримач М. Про пам'ятник Котляревському // Буковина. 1897. Ч. 154. 13 (25) липня.
[Оповідання про відкриття пам'ятника Котляревському].
22. Дмитров Н. Мої ваканції // Буковина. 1897. Ч. 206. 17 (29) вересня.
[Нарис із життя емігрантів].
23. Дмитров Н. Пан професора за морем // Буковина. 1897. Ч. 216. 28 вересня (10 жовтня); Ч. 217. 30 вересня (12 жовтня).
[Образок з еміграційного життя].
24. Дмитров Н. Руска Пасха а французький ксьондз // Буковина. 1897. Ч. 113. 23 травня (5 червня).
[Оповідання про життя емігрантів. Із циклу «Свободи»].
25. Золя Е. Банкрот // Буковина. 1897. Ч. 273. 9 (21) грудня.
[Нарис у перекладі з французької мови Марка Черемшини].
26. Кобилянська О. Некультурна // Буковина. 1897. Ч. 198. 6 (18) вересня; Ч. 199. 7 (19) вересня; Ч. 200. 11 (23) вересня; Ч. 201. 12 (23) вересня; Ч. 202. 13 (24) вересня; Ч. 203. 14 (25) вересня; Ч. 204. 15 (26) вересня; Ч. 205. 16 (28) вересня.
[Новела про гуцулку Параску, яка стала культурно розвиненою].
27. Кониський О. На кримських виноградниках. Дорогі устриці // Буковина. 1897. Ч. 10. 14 (26) січня; Ч. 11. 15 (27) січня.
[Оповідання про царство Крим Хана Гирея, яке поневолила Росія. Запровадження перших податків у Криму].
28. Куччері А. Прощай // Буковина. 1897. Ч. 264. 27 листопада (9 грудня); Ч. 265. 28 листопада (10 грудня); Ч. 266. 29 листопада (11 грудня); Ч.

267. 30 листопада (12 грудня); Ч. 268. 2 (14) грудня; Ч. 269. 3 (15) грудня;
Ч. 270. 4 (16) грудня; Ч. 271. 5 (17) грудня; Ч. 272. 6 (18) грудня.

[Оповідання італійської письменниці про життя князів та графів, яке переклав Лев Турбацький].

29. Ленців С. Любов // Буковина. 1897. Ч. 174. 6 (18) серпня.

[Оповідання про любов Дарка до панночки Олі].

30. Лопатинський Л. Будник // Буковина. 1897. Ч. 24. 30 січня (11 лютого).

[Оповідання про чоловіка Степана та його дружину].

31. Лопатинський Л. Збиточники // Буковина. 1897. Ч. 178. 12 (24) серпня;
Ч. 179. 13 (25) серпня; Ч. 180. 14 (26) серпня.

[Оповідання про гурток хлопців-бешкетників].

32. Маковей О. Вуйко Дарко // Буковина. 1897. Ч. 150. 9 (21) липня; Ч. 151.
10 (22) липня; Ч. 152. 11 (23) липня; Ч. 153. 12 (24) липня; Ч. 154. 13 (25)
липня; Ч. 155. 15 (27) липня.

[Оповідання з галицького життя, про селянина Дарка].

33. Маковей О. Заліссе // Буковина. 1897. Ч. 33. 11 (23) лютого; Ч. 34. 12
(24) лютого; Ч. 35. 13 (25) лютого; Ч. 36. 14 (26) лютого; Ч. 37. 15 (27)
лютого; Ч. 41. 20 лютого (4 березня); Ч. 42. 21 лютого (5 березня); Ч. 43.
22 лютого (6 березня); Ч. 44. 23 лютого (7 березня); Ч. 45. 25 лютого (9
березня); Ч. 46. 26 лютого (10 березня); Ч. 47. 27 лютого (11 березня); Ч.
48. 28 лютого (12 березня); Ч. 49. 1 (13) березня; Ч. 50. 2 (14) березня; Ч.
51. 4 (16) березня; Ч. 52. 5 (17) березня; Ч. 53. 6 (18) березня; Ч. 55. 8 (20)
березня; Ч. 56. 9 (21) березня; Ч. 57. 11 (23) березня; Ч. 58. 12 (24)
березня; Ч. 59. 13 (25) березня; Ч. 60. 14 (26) березня; Ч. 61. 15 (27)
березня; Ч. 62. 16 (28) березня; Ч. 64. 19 (31) березня; Ч. 65. 20 березня
(1 квітня); Ч. 66. 21 березня (2 квітня); Ч. 67. 22 березня (3 квітня); Ч. 69.
25 березня (6 квітня); Ч. 70. 27 березня (8 квітня); Ч. 71. 28 березня (9
квітня); Ч. 72. 29 березня (10 квітня); Ч. 73. 30 березня (11 квітня); Ч. 74.
1 (13) квітня; Ч. 75. 2 (14) квітня; Ч. 76. 3 (15) квітня; Ч. 77. 4 (16) квітня;
Ч. 78. 5 (17) квітня; Ч. 88. 22 квітня (4 травня); Ч. 89. 23 квітня (5 травня);

- Ч. 90. 25 квітня (7 травня); Ч. 91. 26 квітня (8 травня); Ч. 92. 27 квітня (3 травня); Ч. 93. 29 квітня (11 травня); Ч. 94. 30 квітня (12 травня); Ч. 95. 1 (13) травня; Ч. 96. 2 (14) травня; Ч. 99. 6 (18) травня; Ч. 100. 7 (19) травня; Ч. 101. 8 (11) травня; Ч. 102. 9 (12) травня; Ч. 103. 10 (22) травня; Ч. 105. 13 (25) травня; Ч. 106. 14 (26) травня; Ч. 108. 16 (28) травня; Ч. 109. 17 (29) травня; Ч. 110. 18 (30) травня.
- [Повість про село Залісся в східній Галичині].
34. Невтішний С. На рівні з мужчиною // Буковина. 1897. Ч. 115. 26 травня (8 червня); Ч. 116. 27 травня (9 червня).
- [Образок із життя робітниці з села Каськи].
35. Потапенко І. На кризі // Буковина. 1897. Ч. 286. 25 грудня 1897 (6 січня 1898); Ч. 287. 29 грудня 1897 (11 січня 1898).
- [Оповідання про дівчину Олену та її родину у перекладі з російської мови Лева Турбацького].
36. П'ятка С. Лапка на тхорі // Буковина. 1897. Ч. 59. 13 (25) березня; Ч. 60. 14 (26) березня; Ч. 61. 15 (27) березня; Ч. 62. 16 (28) березня; Ч. 63. 18 (30) березня; Ч. 64. 19 (31) березня; Ч. 65. 20 березня (1 квітня); Ч. 66. 21 березня (2 квітня); Ч. 67. 22 березня (3 квітня); Ч. 68. 23 березня (4 квітня).
- [Оповідання про святкування Великодня в сім'ї Козодіїв].
37. Сидорацький В. Вона утєкла // Буковина. 1897. Ч. 208. 19 вересня (1 жовтня).
- [Оповідання про молоду дівчину Ксеню Александрівну, яка повісилась через недобрі вісті з листа].
38. Синюк І. Баль на провінції // Буковина. 1897. Ч. 31. 8 (20) лютого.
- [Оповідання про бал, який відвідували поважні люди на провінції].
39. Синюк І. Образки з природи // Буковина. 1897. Ч. 104. 11 (23) лютого.
- [Оповідання про подорож горами, трагедію у лісі та материнську любов птаха до природи].
40. Синюк І. Явдоха // Буковина. 1897. Ч. 191. 28 серпня (9 вересня).

[Оповідання про жінку Явдоху в якій згоріла хата і все господарство].

41. Сторожівна А. Сестра Юлія // Буковина. 1897. Ч. 2. 3 (15) січня; Ч. 4. 5 (17) січня; Ч. 5. 6 (18) січня; Ч. 6. 9 (21) січня; Ч. 7. 10 (22) січня; Ч. 8. 11 (23) січня; Ч. 16. 21 січня (2 лютого); Ч. 17. 22 січня (3 лютого); Ч. 18. 23 січня (4 лютого); Ч. 19. 24 січня (5 лютого); Ч. 20. 25 січня (6 лютого); Ч. 21. 26 січня (7 лютого); Ч. 22. 28 січня (9 лютого); Ч. 23. 29 січня (10 лютого); Ч. 24. 30 січня (11 лютого); Ч. 25.1 (13) лютого; Ч. 26. 2 (14) лютого; Ч. 27. 4 (16) лютого; Ч. 28. 5 (17) лютого; Ч. 29. 6 (18) лютого; Ч. 30. 7 (19) лютого; Ч. 31. 8 (20) лютого; Ч. 32. 9 (21) лютого.

[Повість про молоду дівчину Юлію (Юзю)].

42. Турбацький Л. Почтова щадниця // Буковина. 1897. Ч. 261. 23 листопада (5 грудня).

[Оповідання про заробітки чоловіків].

43. Цеглинський Г. Мати // Буковина. 1897. Ч. 184. 20 серпня (1 вересня); Ч. 185. 21 серпня (2 вересня); Ч. 186. 22 серпня (3 вересня).

[Оповідання про дуже бідну сім'ю, у якій помер батько].

44. Яричевський С. Білявиночка моя!.. // Буковина. 1897. Ч. 274. 11 (25) грудня.

[Оповідання про помічницю, яку господар називав білявиночкою].

45. Яричевський С. Пан суддя // Буковина. 1897. Ч. 262. 25 листопада (7 грудня).

[Оповідання про судову систему на Буковині. З циклу «Чорні душі»].

46. Яричевський С. Пустка // Буковина. 1897. Ч.239. 26 жовтня (7 листопада).

[Оповідання про кріпацьку сім'ю].

47. Яричевський С. Циганська оборона // Буковина. 1897. Ч. 274. 11 (25) грудня.

[Билиця про циганський народ].

48. Ярошинська Є. Єї повість // Буковина. 1897. Ч. 181. 15 (27) серпня; Ч. 182. 17 (29) серпня; Ч. 183. 19 серпня (1 вересня).

[Новела про любов Романа Маляцкого до дівчини Малени].

49. Ярошинська Є. Липа на межі // Буковина. 1897. Ч. 124. 7 (19) червня; Ч. 125. 8 (20) червня.

[Нарис про сусідів які посварилися через стару липу. Бог розв'язав цю проблему - під час грози, грім ударив і спопелив липу. Сусіди помирилися].